

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 20. DUBNA 1932

ZA KČ 2.—

Na Mostecku

M. PUJMANOVÁ

Jsme ještě liberály?

FERDINAND PEROUTKA

Německo po volbách — ale před volbami

Vysvětlení o armádě

Gen. inž. S. BLÁHA

Doba, která nechce bolest

DALIBOR KVÍZ

O jedné justiční křivdě

FRANTA KOCOUREK

Kde třeba hledat kerensťinu? — A ještě o kerensťině — Hřích zanedbání — Hindenburg zvolen - a co dále? — Dvě miliardy na bankovní úroky — Potíže s Podunajím s širší perspektivou — Komunisté a Jednota nemajetných a pokrokových studentů — Angličtina pro každého a esperanto — Dopisy o „Ní“

Půjčovna knih „MÍR“ Praha II, Vladislavova 2. Palác Báňské a hutní

NEJNOVĚJŠÍ ČESKÁ LITERATURA, JAKOŽ I NĚMECKÁ,
ANGLICKÁ A FRANCOUZSKÁ

odborní lékaři

Odborný ženský lékař Dr. Vepřovský,
Praha II., Václavské n. 67. Ord. od 2—5. Telefon č. 268-36.

NEKUŘÁKEM zaručeně
Informace zdarma! ve 3 dnech!
R. STEINBACH
KARLOVY VARY 348 g, pošt. schr. 158

ŠTÍHLOST docílíte přes noc
zevním vtíráním
Informace zdarma! bez hladovění
R. STEINBACH
KARLOVY VARY 348 h, pošt. schr. 158

Čtete o jedinečném životě náčelníka Eskymáků

JANA WELZLA!

Jeho dvě díla

Třicet let na zlatém severu

a

Po stopách polárních pokladů

kteřá byla přeložena do světových
jazyků, dostanete u každého knih-
kupce nebo přímo u fy Fr. Borový,
nakladatelství, Praha II., Národní 18.
Jsou po 36.— Kč, vázané po 46.— Kč

O literárních sklonech korunního prince Rudolfa

dočtete se ve **4.** sešitu sensační
monografie **B. HLAVÁČE**

FRANTIŠEK JOSEF I.

ŽIVOT - POVAHA - DOBA

Sešity po Kč 3.90 dodá vám
každý knihkupec a firma

Fr. Borový, nakladatelství, Praha II., Národní třída 18

N A B Í D K Y A P O P T Á V K Y

Poplatek za jednu noticku zaslaný současně ve známkách obnáší Kč 10.—, služby a práce Kč 5.—

Pokoj s předsíní a
koupelnou pod uza-
vřením, i nezaříze-
né, n a j m u pokud
možno ve vnitřní

Praze. Nabídky do
ad. t. l. pod č. 105.

Hledám překlady
z francouzštiny.

— Nabídky do ad.
t. listu pod č. 106.

Koupím skříně na
knihy, starší. Nab.

pod zn. „Levně“ do
ad. t. l. pod č. 107.

Insertního akvisi-
téra — seriosního

přijme administra-
ce kulturního týde-
níku. Nab. do adm.
t. l. pod č. 108.

Prodám bibl. bezv.

výt. A. S. Puškina
'Car Nikita' na off.
papíru. Zn. „Kniho-
mil“ do ad. t. listu
pod č. 109.

DOPISY URČENÉ PRO TUTO RUBRIKU OZNAČUJTE: NABÍDKY A POPTÁVKY A ČÍSLO INSERTU

OBSAH 15. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: H. RIPKA: Můžeme se střední Evropou čekat? — FERDINAND PEROUTKA: Polemika o pětiletce. — DR. FRANT. SLABIHOUDEK: O čapkovské generaci. — DR. EVŽEN ŠTERN: Baťa zaměstnavatel a jeho luxus. — EDDIE: Kam spěje sport? — Kdo je Svetozar Pribičevič? — Ministerská rychlost a lidská krev. — Živnostenská strana odešla z vlády. — Nařikající parlament? — Co čeká nového starostu ČOS? — Plzeň—Brno. — Stranická kázeň? Stranická diskuse? — „Jednota nemajetných a pokrokových studentů.“ — Dopisy o „Ní“.

Přítomnost

za redakci
odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622
PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,
NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10/1. 1924
TISKEM KNIHTISKÁRNÝ ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 20. DUBNA 1932

ČÍSLO 16

Na Mostecku

Krajina silného zhnětení, bez obrysu, obzor děraví a hutní vytočenými kupami Středohoří, které mají k sobě daleko. Haldy falšují hory; šibenice těžních věží, kola se na nich netočí, je stávka; šachetní lešení pustá; po oprámcích, povrchových šachtách, plazí se malé kouře země, a stává se, že se opuštěný oprám propadne; oheďdy zasypal dvě ženy, co paběrkovaly; místy tuhové a ocelové vody v černé končině všech šedí, a mění se ten kraj průmyslu a živilů, sesouvá, propadá, hoří a zaplavuje jak za stvoření světa. Horník je věčný pionýr.

Horník 1932, mající 3 šichty v týdnu, kopáč, a to jsou ti lépe placení, po všech srážkách nedonese v sobotu 100 Kč ženě a čtyřem dětem do bezútěšné kasárenské kolonky, postavené v letech devadesátých. (Ale také havíři bydlí v prkenných boudách, jaké si sami sbili v Jiřetíně proti Komořanskému jezeru, co v r. 1902 zaplavilo Jupitera, a 33 havířů tam zůstalo.)

Co jíte?

— Chléb, polévku, brambory na různý způsob, v tom se vyznám, říká horník mezi čtyřmi dětmi, které vyhlížejí jako dušičky. Ještě dobře, že umím vařit.

Maminku nemáte?

— Máme. Dělá. Na zedničině. (2.40 Kč za hodinu.) Veliký peníz se vydá za chléb. Tím se dojídáme.

Co maso?

— Maso v neděli, půl kila (pro 6 lidí).

Nehněvejte se, že se vyptáváme.

Muž měl jemný, chytrý, vpadlý obličej a usmál se.

— Já si promluvím rád. Moje hanba to není. To je hanba někoho jiného, ne? Tam nahoře.

Kapitál je abstraktní, a majitelé neviditelní.

Most, těsné, mrzuté město na podminované půdě a se vzduchem po kraji, jako když kouří v pokoji kamna — kdo nemusí, nežije tam.

V Našem Domově, mosteckém hornickém domě, vyřizoval Ústřední stávkový výbor řadu žádostí, jež ho došly z nemocnic, škol, továren, o povolení dodávky uhlí.

Stávkovali, jak víte, komunisté, sociální demokrati a čeští socialisté, i národně demokratičtí dělníci se najdou mezi osazenectvem, hakenkrajclemi, unionisté a indiferenti.

„Nejde o to, aby bochníček byl půl červený a půl černý,“ povídal dělník. „Tady chtějí všichni chleba, který potřebujeme k jídlu.“

Most je oficiální: úřady, ředitelstva, kanceláře. Lom u šachty Koh-I-Noor, kde se stalo nedávno to neštěstí, je čistě havířské městečko, s revoluční tradicí. Roku 1929 na Koh-I-Noorce stávkovali 6 neděl, ale zůstali opuštěni. Tentokrát za veliké stávky nedůvěřovali a zastavili z revíru poslední.

Osm mrtvých leží zazděno v jámě Koh-I-Noor.

Vdova promluvila o nebožtíkovi chválu žen a řekla: Byl takový člověk, že nešel beze mne. Najednou si vzpomněl: nech všeho, oblec se, a musela jsem s ním. Měl nás rád kolem sebe. Nejvíce je nám smutno, když sedáme k obědu a večer. Přes den jsme mu nebyli tak zvyklí. Popadne mne to, vezmu kabát a běžím na šachtu. Nemůžeme tomu uvěřit. Kolikrát si myslím, že přijde. Jestli se nevrátí, kdybychom aspoň ho měli pohřbeného.

Je zákon, pokud je horník živ nebo mrtev v šachtě, jde mu mzda. Tito zazděni nikdy nevyfárají. Zatím bylo vdovám vyplaceno po devíti tisících. Jak s nimi bude dál, nevědí.

Horník z Lomu dovedl nás na šachtu. Vlčák zašteká a skočil; „aufser“, přidržuje psa za obojek, vyslechl, že máme závodní povolení, polkl „Glück“, zdravil „auf“ a šel s vlčákem jinam. Proti lampovně, nehybný jako socha, hlídal četník.

Klece stojí. Těžní kola se netočí. Vozíky nevyjíždějí. Vípr, hřmotivý jindy strášač uhlí, je tich, a pod ním vlak prázdných vagonů. Netěží se a nenakládá. Je stávka.

Tady, mávl horník na koupelny, sem jsme nosili ty otrávené.

Lampovna je matrika havířských duší. Na drátech visí, očíslovány, se jmény, svítlna vedle svítilny. Když šichta vyjela a svítlna schází, hledá se muž.

(Co tady znamená telefon! Jaké volání podsvětí! Jaká poslední slova? Kdo viděl Pabstovy „Kamarády“? Film, který by zasloužil Nobelovu cenu.)

V lampovně na Humboldtce začala se stávka. V pondělí, 21. března ráno, zároveň s lampami odevzdávány byly lístky čtrnáctidenní výpovědi. První horník přečetl lístek, potvrdil výpověď a sfáral, také druhý, třetí a čtvrtý. Pátý byl komunist. Prohlédl lístek, výpověď nepotvrdil, vrátil lampu a nezfáral. Ostatní za ním odmítli sjet — a netěžilo se. Zůstala jen udržovací mužstva. Sešly se ranní šichta s odpolední a noční šichtou a vyhlásily stávku. Ve středu ráno táhlo 383 vypovězených se ženami před nejbližší šachtu společnosti, Centrumku, a zastavili ji; po ní následovaly i jámy Kolimbus, Herkules a Fortuna, odkud přeskočila jiskra ze Severočeské na státní důl Julius V. a dál; kolečkáři, organizovaní cyklisté, před zástupem. Za 383 výpovědí zastavilo práci pětadvacet tisíc, celý revír.

Jak jsme přistoupili k dohlížitelovu okénku, odkud je rozhled po šachtě i kraji, popsaném katastrofami, vyvstal divný, nechtěný, živý propagační plakát. Tady hromady uhlí, jak je roztřídili v „separovně“ v prima, dvojku, trojku a lež, podřadný prach, a tamhle, na dosah ruky, odděleny několika prkny, škrábou se po haldě žena s dítětem a paběrkují uhlíčky. Není to, v kapesním vydání zas onen klasický fakt, už opakovaný do

omrzení: obilí, spálené v Americe, a hlad na Podkarpatsku?“

Stáli jsme na šachtě Koh-I-Noor, tak se jmenuje největší diamant světa; dole je těch 8 zazděných. Dost horníků padá při díle. — Proč nezůstali doma četníci? — Každý povolený projev, jak víme, dopadl klidně.

M. Pujmanová.

p o z n á m k y

Kde třeba hledat kerensťinu?

Nemám rád toto slovo „kerensťina“, poněvadž se domnívám, že hodně otců tohoto dědictví křivdí. Ale zvykli jsme nazývat tak určitou slabost, která by mohla přivoditi rozvrat. Tedy buď! Posledně užil tohoto obratu pro svou obranu a také pro svá opatření policejní ve sporu severočeském ministr vnitra dr. Slávik a chtěl tak omluvit ostrý zásah proti demonstrantům, který měl za následek krev dělnictva a také těch, kteří byli proti dělnictvu poslání. — Zdá se, že dr. Slávik viděl kerensťinu na nepravém místě. Myslím, že bychom měli hledat kerensťinu zcela jinde. Především ve velké slabosti, kterou projevilo s počátku ministerstvo veřejných prací v celém tom jednání — snad vinou patričních úřadů jiných, které včas nežádaly o intervenci. Netřeba ministerstvu veřejných prací čekat, až přijde výzva, poněvadž ani ministerstvo vnitra nečeká, až když jsou demonstranti před okresními úřady, ale učiní opatření dávno před tím. První slabost se projevila ve Frývaldově, kde úřední zpráva neměla tolik odvahy, aby jasně pověděla, kdo stávkou vyprovokoval a kdo způsobil tím krveprolití. Už děle se svalováním viny na komunisty nevystačíme i když víme, že takové poměry, které vyvolaly poslední stávky a také srážky, jsou pro ně opravdovou zní. A právě to jest jim umožňováno jednak chabým postupem vládních činitelů vůči všem, kteří spory svou bezohledností, a také bezcitností vyvolali a jednak pomalým zásahem ministerstva veřejných prací. Tak na př. v ostravském sporu jsme se dočetli, že bylo na velikonoce vyjednávání zastaveno, poněvadž prý byly svátky. Čtli jsme, jak jiný odpovědný činitel si vzal dovolenou, aby si nemusel pálit prsty. V severních Čechách došlo k dohodě a uklidnění dělnictva až pod tlakem dvou dělnických životů, které padly za oběť srážce s ozbrojenou mocí. Pak mohlo dojít rychle k dohodě, pak dovedlo ministerstvo vyvinouti tolik tlaku, aby uhlobaroni, jimž posl. Tučný vyčetl v severních Čechách na 230 mil. Kč ročních zisků a na Ostravsku přes 400 mil. ročních zisků, povolili a dále dělnictvo neprovokovali.

Proč to nemohlo takto dopadnout dříve? Proč bylo třeba té krve? A ještě něco. Proč se postupuje proti pořádání táborů stávkujících dělníků tak ostré, až se vyvolávají srážky? Zdá se nám, že ta bezpečnostní opatření jsou trochu více tvrdá než je třeba. Tak na př. při stávce textiláků v Brně jezdili strážníci s koni až po chodnicích bez ohledu na to, zda tam šli pokojní občané anebo nešli, ba ani na matku s kočárkem nebyl brán zřetel. Jsou takováto opatření potřebná? Četli jsme, že v Mostě byl tábor povolen a minul zcela klidně, zatím co na jiných místech, kde povoleny projevy nebyly, tekla pak krev. Což není takovéto počínání horší než celá ta kerensťina? Ne připravili bychom takovýmto postupem půdu těm, jichž se pořád až zbytečně bojíme, daleko rychleji, než ji připravil v horších dobách Kerenský? Jak má souditi dělník o všech těch zákrocích proti demonstrantům, když nyní po zjednaní dohody vidí, že se dalo za pravdu dělníkům, tedy, že dělníci právem se bouřili, právem demonstrovali, právem byli nespokojeni?

Tedy z toho všeho uzavírám, že p. ministr dr. J. Slávik přišel s touto kerensťinou na nepravou adresu a že by bylo dobře, kdyby ji hledal nejdříve ve svém vlastním ministerstvu a pak se také trochu poohlédl po těch ostatních ministerských křeselech a hlavně po těch, na nichž sedí občanští ministři. fl.

A ještě o kerensťině

Pan ministr vnitra ve svém prohlášení o událostech na českém severu hájil tvrdý postup bezpečnostních orgánů proti demonstrantům, dodávaje, že „jakákoliv kerensťina trpěna býti nemůže“. Tím chtěl připomenouti osud slabé revoluční vlády Kerenského, kterou v deseti dnech smetli bolševici a s ní i starý politický a hospodářský řád v Rusku. Jenže, odmítaje „kerensťinu“ v souvislosti s obhajobou krvavého postupu proti de-

monstrujícím horníkům, zúžil představu „kerensťiny“ v pouhý nedostatek odvahy státní správy k postřelení demonstrantů. Chtěl tím snad říci, kdyby byla vláda Kerenského dala postřelit bolševiky hned s počátku, mohla sedět u vesla dodnes. A to je omyl velmi nebezpečný, kdyby se obecně ujal!

Neschopnost a slabost vlády Kerenského spočívala ne v nedostatku odvahy ke krveprolívání, ale v neochotě a pomalosti řešení naléhavých problémů sociálních a hospodářských. Násilné potlačení nespokojenosti zbědovaného a hladového lidu nemohlo zabrániti revoluci, mohlo ji učiniti jen krvavější.

Rozhodnost je krásná i užitečná vlastnost, přijde jenom na to, o čem a kdy se rozhoduje! Honosí-li se vláda nezdolnou vůlí potlačit „všemi prostředky“ výbuchy zoufalství lidu, měla by se pochlubiti nejdříve stejnou rozhodností při potlačování a kořistnictví těžkého kapitálu, který je příčinou mnohé bídy a svojí bezcitností ji ještě ztrpčuje. TO JE KERENŠTINA, když vláda nemá ani vůle, ani moci donutiti těžaře k takovým obětem, jakých těžkost doby vyžaduje a jaké se na pracujících lidech vynucují. Od 24. března do 14. dubna uplynuly tři týdny, aniž se co udělalo pro horníky, ač obecně se uznává, že požadavky jejich jsou spravedlivé. Tři týdny bezvýsledného jednání, tři týdny hladu a strachu, jak bude dál! Horníci se chovali celou dobu klidně, ale viděli, že vzorné chování je nikam nevede. Těžarři nepospíchali, ti už nějakou tu stávku vydrží, dokonce na ní vydělají. A vláda k tomu trpně přihlížela v blahém vědomí, že v nejhorším případě to srovnají četníci a dragouni. Vláda nese odpovědnost! Ať jen uváží, kam povede roztrpčenost lidu z poznání, že na chudáky si dovede dupnout, na pány ne! Na neštěstí výstrahy obyčejně nebývají nic platny.

Jožka Sedláčková.

Hřích zanedbání

Pánové Hamilton a Renn měli pravdu, jestliže napsali, že na Podkarpatsku je bída. Smíchali tuto skutečnost s novou dávkou humbugu, a tak se jim podařilo udělat z Podkarpatska Čínu. Vláda se revanšovala podobným způsobem. Pokud má vliv na obrázkové časopisy, představila světu několik boдрých stouletých starců těchto končin, poskytla podívání na zdravotlivé dívky líci, zruměných v lidové zábavě tanců, obřadných zvyků a náboženských úkonů, zametla na fotografích každý nedostatek, oblékla lidi v tradiční kroje, v nichž i nebožtík vypadá o 50 kg silnější, a připomněla lidovou architekturu kostelů a umytlých stavení. Ku podivu stačilo to i komunistům. Po tomto skandálu opustili totiž jejich poslanci a senátoři, redaktori a pomocný personál Podkarpatsko, jako by už tam nebylo hladu. I nastal, zdálo se, na několik dnů stav klidu. Vláda klidně rokovala v Kolovratském paláci. Tento klid byl jen zdánlivý. Kdežto někteří členové vlády rozjeli se ještě několik dní před velikonoce ztrávit poklidnou dovolenou na hory, rozjeli se všichni komunisté na Ostravsko a do Mostu. Můžeme sdělit veřejnosti, že tam nepřišli jako cizinci. Podkarpatsko připravovali půl roku, Krušnohoří dva měsíce. Stačil potom jeden tábor lidu, aby vznikla obrovská stávka, která ještě po měsíci není skončena. Narazili na situaci, k jímžto vyličení nepotřebovali už ani pana Hamiltona, ani pana Rennu a kde mohli k dvěma třetinám pravdy přidat jednu třetinu humbugu. Propuštění horníků, trvalá nezaměstnanost, šetření se směnami jako s máslem, hrozná bytová poměry, nemožná tvrdost těžarů a dlouhá opuštěnost. Kdo přijel v době divoké stávky do Mostu, měl trapný dojem, že se o dělnictvo starají jen komunisté a četníci. Řekl bych, že divoká stávka je nejhorší a nejsmutnější právě v té zoufalé opuštěnosti. Je to nejbezpečnější zbraň komunistů, které mají plné arsenály. Nemyslím tu nepochopitelnou nevšímavost socialistických stran během stávky, ale hlavně onu nemožnou povýšenost nad skutečností, která se stává pro ně vážnou situací teprve tehdy, když komunisté bez zvláštní námahy uhádnou lidem, kteří mají hlad, co jim je. Slyšel jsem od socialistických poslanců, kteří ve sněmovně v prvním týdnu stávky podávali návrhy na reaktivaci devastované půdy v hornických krajích, na nucenou správu dolů a na sestátnění dolů: „To je naše vítězství, že se nezúčastníme stávky.“ A ti lidé, až na národní socialistického poslance Lance, byli přesvědčeni, že podávají své návrhy z vlastní iniciativy a nikoliv pod tíhou komunistické agitace. A ten jediný poslanec byl zrádcován, řeklo se o něm: zrádce. Jsem přesvědčen, že tento jediný měl kus mužné iniciativy, kromě komunistů, jejichž plán v této těžké době nepotřebuje mistrných talentů.

Byli jsme často poučovani o politické taktice, kterou kdysi socialistické strany vládly bezpečně, dobře odhadující psychologii mas. Zdá se nám, že v tomto ohledu zaznamenávají nyní největší a nejcitelnější nedostatek, dělajíce tak cestu komunistické agitaci. Mostecká stávka se potvrdila. Každý ná-

stup komunistické agitace, odražený vojskem a četníky, je prohra. Dohoda o urovnání poměrů v stávkujících revírech byla možná dřív a bez agitace komunistů. Neodávejme se ilusím. Každé opožděné opatření kompromituje vládu a je vysvětlováno tlakem poměrů, které si vynutily komunistické úspěchy. Každý, kdo odporuje této pravdě, dělá špatnou vládní politiku, a pokud sedí ve vládě, měl by tuto politiku opustit, ať už z vlastní iniciativy nebo po vysvětlení někoho druhého. Široká koalice je široké nebezpečí. Mnoho lidí si v podstatě řekne má, a k schválení sociálních osnov, které musí být okamžité, je zapotřebí méně dohodování, neboť kdo by se vyhnul těmto osnovám, nevyhne se katastrofě. Je to present hlavního pro praxi, která si stále neuvědomuje, že stávkující Most mohl by být jednou spáleným mostem, a že vláda, která nevládně, mohla by být vyražena na druhou kolej, kdyby se splnilo očekávání komunistů, kteří by už pro celé tři třetiny pravdy nepotřebovali na události svých starých receptů. Zbd.

Hindenburg zvolen — a co dále?

Otázka presidentská byla rozhodnuta již 13. března. 10. dubna šlo již jen o Hitlera. Jak bude působit zklamání přepjatých nadějí, zaražené před příliš vysoko zdviženou překážkou, na naivní dav Hitlerových souběžců? Hlavní štáb „Hnědého domu“ zamotal se poněkud do vlastní sítě. Nazývá Hitlera předem novým prezidentem Německa prostě podle své známé sugestivní a autosuggestivní metody, aby vybičoval stoupence a lid takového ovlivnění přístupný k nejvyššímu výkonu, ale když se ukázala nezbytná nedostatečnost jakéhokoli vypětí sil celé nacionální oposice, postupující odděleně proti sevřenému šiku všech protirevolučních stran, soustředěných chytrým kancléřem pod jménem dosavadního presidenta, vítěze tannenberského, musila nastat přirozená reakce. Hitler sám přiznal nyní tuto depresi korespondentu „Daily Expressu“. Úderné oddíly beztak jen neochotně se podrobují trnité a zdoluhavé cestě „legality“ znovu naléhají na použití přímé metody a v organizačních propuká zmatek. Vedení jde jen z rozpaků do druhého kola, jako by se nic nestalo, a opíjí široké davy číslem 11 milionů. Vídce sám roznáší aeroplánem čerstvé dávky nadšení, Hugenberg, který nepochopil se svou spekulací na úlohu rozhodčího, chce zadržeti své hlasy, sebrané na jméno náčelníka Štahlhelmu Düstenberga. Co se nyní stane? Bude Hitler opuštěn valnou částí svých voličů, či naopak přetáhne hlasy konservativních nacionálů a získá ještě nové? Hakenkreuz je nesen do zápasu znovu, poněvadž nic jiného nezbyvá. Pro Hitlera jako pro Napoleona není ústupu. Stupňovaná sebedůvěra je jeho kokain. Odpůrci i chladní kritikové očekávají však právem krizi jeho rozmachu.

Ještě jednou podrží vrch hazardní hráč. Řady nacionálních socialistů se nezachvěly, nebo aspoň zas znovu vzhopily, konservativní nacionalismus nevydržel v rezervě (ostatně hohenzollerský následník trůnu vyzval jej k aktivitě po boku hitlerovců), a dokonce i statisíce komunistů přidalo se k „národní socialistické dělnické straně Německa“ ať už podlehnouvé přitažlivosti většího revolučního tělesa či ze spekulace na dědictví po přechodném úspěchu Hitlerovu. Sedmimilionový náskok Hindenburgův se ovšem nedohodil, ale zatím co starý prezident získal jen 700.000 dalších hlasů (možná také, že leckterí z původních voličů zůstali doma, považující po druhé námahu za zbytečnou), získal Hitler přes dva miliony. Sugesece velkých čísel může tedy pokračovat. Až kam? Může snad lomený kříž pohlití rudou hvězdou? Na žádný způsob není dosažitelná většina, to by se musili všichni junkeři a všichni komunisté dát trpně zapráhnout do vítězného vozu Hitlerova. 24. dubna nemůže se stát nic jiného, než že se definitivně prokáže odsouzení hakenkreuzlerů zůstatí menšinou. Tím se zároveň prokáže správnost these vůdců úderných oddílů — a proto je preventivně Severing's Groenerem rozpustili. Co bude dále? Hnutí se nedá potlačit, ale bude snad možno je „zadržet“, jak se říká po německu, izolovat, poněvadž i Hugenberg už pozoruje, kam to vede, a v komunistické straně jsou zděšení. Krise revoluce v revoluční krizi Německa musí přijít. R. P.

Dvě miliardy na bankovní úroky

Když se rozhodla Národní banka dne 23. září minulého roku, den před pravidelnou schůzí bankovní rady a 48 hodin poté, kdy její zástupci prohlásili oficiálně, že do této schůze k žádným opatřením nedojde, zvýší diskontní sazbu o půldruhého procenta, napsal jsem do „Českého Slova“:

„Jde o opatření měnově technická, která by v normálních dobách byla naprosto správná, ale která — nehledě ani k tomu, že neberou ohled na hospodářství — jsou v době

zcela mimořádné neúčinná, ba co více, mohou mítí účinek zcela opačný. Dnes je totiž nutno počítati ještě s jedním činitelem: s psychologií. Netajili jsme se a netajíme se názorem, že panice nelze čelití diskontem, ale zatím jsme byli ušetřeni — bohudík — důkazů na vlastní kůži.“

Dne 27. září napsal dr. Engliš v Lidových Novinách:

„Že za dané příčiny krise nemůže zvýšení úroků hospodářskou situaci zlepšiti, je na bílé dni. Zájem měny a zájem úvěru je v rozporu. Bylo by lépe, kdybychom ochránili svou měnu prostředky, které nezvyšují krise, a to by při dnešní naší nepatrné závislosti na cizím kapitálu šlo snadně.“

Krok Národní banky, který byl podniknut z důvodů měnově technických, byl okamžitě následován obchodními bankami, které zvýšily úrokové sazby, a sice o 1 % ze vkladů a o 1¼ % z úvěrů. Poslední zvýšení o ¾ % z debetu bylo provedeno 6. srpna. Ježto tehdy sazby ze vkladů zůstaly nezměněny a nyní se opětně debetní sazby zvýšily více než kreditní, vzrostlo rozpětí mezi oběma sazbami, neboť sazba ze vkladů činí 5 %, debet 9 %, jestliže však počítáme všechny přírážky, přijde ve skutečnosti nejméně na 11 %. Ale již 4 % marže je pro banky velmi slušným ziskem. Uvážíme-li, že podle kvartálních výkazů našich bank činí položka dlužníků okrouhle 20 miliard, znamená to, že naše hospodářství musí vydělat ročně jen na zúročení bankovních dluhů 2 miliardy. Každé procento nižšího úroku znamená pro národní hospodářství zisk 200 milionů. Kdybychom mohli jíti s 9 % na příklad na 6 %, získalo by národní hospodářství téměř tolik, kolik dělá celý výnos francouzské půjčky.

Národní banka se odhodlala od 22. prosince snížití svoji sazbu o půl procenta, na 6 % (lombard zůstal nezměněn), přičemž banky následovaly se snížením své eskontní sazby rovněž o půl procenta. Úrokové sazby kontokorentní, a ty jsou pro hospodářství nejdůležitější, zůstaly však nezměněny. Nyní se odhodlala, po značném nátlaku hospodářské veřejnosti, Národní banka k dalšímu snížení sazby o 1 %. Uvážíme-li, že zatím Německo snížilo svoji sazbu, v normálních dobách vždy vyšší než byla sazba Národní banky, tak, že se dostalo pod tuto úroveň, bylo snížení ne-li z jiných, tedy už z prestižních důvodů nevyhnutelné. Je však zajímavé, že kdežto ještě před půl rokem se Národní banka neobyčejně ohlížela na toto prestižní stanovisko (a byl to jeden z důvodů, pro který se dlouho nemohla odhodlat k různým opatřením devisovým), nyní pustila tento ohled se zřetele, ač právě dnes mají psychologické momenty daleko větší význam než jakákoli sebe duchaplnější opatření technická. Krise, kterou prožíváme nyní, je všeobecná krise důvěry, a léčiti ji nelze jinak než vrácením této důvěry v hospodářství a politiku lidem, kteří jsou bez příčiny vyjevení a odhodláni věřiti každému nesmyslu, který se jim k věření předkládá. Je velmi těžko počítat s těmito psychologickými momenty, ale je to naprosto nevyhnutelné.

Nyní tedy máme diskont 5 %, jsme o půldruhého procenta pod sazbou z doby anglické krise na podzim minulého roku, ale u našich obchodních bank se jeví naprostá neochota přizpůsobit se tomuto snížení. Tvrdí se, že především obchodní banky potřebují ke krytí své rezie velkého rozpětí mezi kreditními a debetními sazbami, protože se v důsledku krise obchod smrskl na minimum. Je možno namítnouti, že nejen v důsledku krise, nýbrž také v důsledku tohoto velkého rozpětí. Banky tvrdí, že musí mítí vyšší vkladové sazby než lidové peněžní ústavy, ale stačí prostý pohled na vývoj kvartálních bilancí, abychom viděli, že zvýšení vkladových úroků nebylo bankám pranic platné, neboť lidé, kteří ukládají svoje peníze, nehledí jen na to, kolik za ně dostanou, nýbrž také na bezpečnost uložení. (Úbytek vkladů u obchodních bank činí okrouhle 1500 mil. Kč.) Kdyby banky platily 10 % ze vkladů, peněz, které jsou v punčochách a pod matracemi, přece nepřilákají. Ostatně by bylo dobře nezapomínati na osvědčené pravidlo, že vysoký úrok znamená vysokou rizikovou prémie. A lidé se neradi vystavují přílišnému riziku.

Meziministersky se právě nyní projednává návrh zákona na odklad exekucí, který je kombinován s právem státu nadiktovat v určitých případech úrokové sazby. Tak, jak se dnes tento zákon navrhuje, znamená by poškození úvěru, ne-li jeho úplné zabití, protože je velmi pochybné, odhodlal-li by se věřitel, ať už soukromý nebo korporace, poskytnouti úvěr někomu, kdo může zítra požádati o odklad exekuce a zbavit tím věřitele poslední možnosti dobytí svoji pohledávku. To, co osnova navrhuje, je částečné moratorium a je velmi na pováženou, zda podobný návrh je psychologicky účelný. Je ovšem

nesporná skutečnost, že poklesem cen se z hodnotily dluhy. Nejen zemědělci, jimž klesl výnos usedlosti na minimum, jsou dnes předlužení, také průmyslníci, pracující s bankovním úvěrem a tísnění investicemi, podnikanými v době vysokých cen, nemohou dostát svým závazkům. Továrna, která při využití plné kapacity byla s to platit 10 mil. Kč na anuitách, nemůže tak činit dnes, kdy při poklesu cen o 20 % musela by zvýšit kapacitu nejméně o 25 %, aby vyrobila zboží ve stejné ceně.

Zde stojíme před problémem, který se dotýká základů našeho hospodářství. Nemí to jen problém náš, nýbrž světový, ale pokud jde o vnitřní dluhy, můžeme tuto otázku řešit sami a také ji musíme sami řešit, protože nám zde nikdo nepomůže. Je třeba dívat se na dluh nikoli jako na papírový závazek, jako na pouhý právní vztah, nýbrž je pro správné hodnocení třeba hledět na jeho vztah hospodářský. Věřitel má nesporný nárok, aby kromě úroků dostal hodnotu, kterou zapůjčil. Představme si věc neskreslenou prostředníkem peněz: v roce 1929 si někdo vypůjčil 10 tun elektrolytické mědi. Má-li ji dnes vracet, nebude věřitel chtít nic jiného než opět 10 tun elektrolytické mědi a smluvený úrok. To je jasné, tak jako vypůjčí-li si sousedka u sousedky kilo mouky, vrátí jí opět kilo mouky. Jestliže si však někdo vypůjčil peníze na 10 tun mědi, vypůjčil si v roce 1929 147.000 Kč, neboť tolik tehdy stála v Praze elektrolytická měď. Dnes musí tedy splácet 147.000 Kč, ačkoli 10 tun elektrolytické mědi si může opatřit za 56.000 Kč.

Peníze, které si kdo vypůjčil ať kdykoli a za jakýchkoli indexních čísel, tvořily nárok na určitou kvotu sociálního produktu. Jestliže dnes někdo tyto peníze vrátí nebo má vrátit, nemůže na něm být žádáno spravedlivě více, než aby vrátil stejnou kvotu sociálního produktu, resp. nárok na ni. Peníze samy přece netvoří hodnot, nýbrž jsou pouze jejich měřítkem. Jestliže selhala tato jejich přednostní funkce, nemůže to znamenat nic jiného, než že je třeba hledat měřítko správnější. Kdybychom měřili nějakým gumovým metrem, který by dnes byl dlouhý jeden metr a zítra tři metry, trvali bychom na nedotknutelnosti právních úmluv, vytvořených na podkladě tohoto falešného metru? Po této stránce zdá se mně problém zcela jasný. Jde nyní o to, jakým způsobem má být řešen.

Aniž bychom odmítali možnost devalvace dluhů, domníváme se, že první a nejjednodušší prostředek je snížení úrokových sazeb. Nikoli ovšem o zlomek procenta, nýbrž snížení radikální, a to jak na straně sazeb debetních, tak i na straně sazeb ze vkladů. Neboť tímto snížením se ulehčí dlužníkům a kvota, o kterou jejich dluh byl zvýšen poklesem cen, se v několika letech likviduje. Tento postup navrhoval, jak známo, ve svých vánočních člancích také dr. Engliš a zde jsme mu také dali plně za pravdu, i když jsme nesouhlasili s jeho diagnosou krise a některými dalšími důsledky, které z ní vyvozoval. Nesporným příkazem dne je snížit úrokové břemeno na minimum. Nepokládáme 5% sazbu Národní banky za dostatečnou, ale v každém případě ji pokládáme za silný popud k tomu, aby začaly také naše obchodní banky přemýšlet o svých úrokových sazbách. *Jiří Hejda.*

Potíže s Podunajím s širší perspektivou

Nejsme vlastně bláhovci, čekáme-li rozřešení svého středoevropského nebo podunajského problému v Londýně nebo v Ženevě, nemáme-li ani tolik prozíravosti a hlavně statečnosti, abychom vytvořili alespoň nejzákladnější předpoklady pro nový plán? Máme jen jakousi velmi neurčitou představu o nutnosti hospodářské spolupráce, ale vše ostatní jest nejasné.

Odkud vlastně prýští bída střední Evropy a hlavně bída oněch podunajských států, jejichž stav dnes znepokojuje celou Evropu? To přec není snad již tajemstvím, že hlavní příčinou zbláznění těchto území je nepřiznivý stav jich zemědělské výroby, která skýtá obživu převážně části obyvatelstva Maďarska, Rumunska, Jugoslávie a Bulharska. Po takové záplavě nejrůznějších pojednání o důsledcích racionalisace zemědělské výroby v Kanadě, Spojených státech, Argentině, Australii a Rusku pro pokles cen agrárních produktů, bylo by jistě mrhání místem, kdybych tyto věci zde znovu opakoval. Čtenář dobře ví, že v Kanadě i jinde lze vyrobit metrův pšenice za pouhý zlomek úhrnné pracovní energie, kterou musí vynaložit naši zemědělci. Stejně tak nemohlo čtenáři ujít, že tento vývoj, který způsobil takové rozpětí mezi výrobními náklady našeho zemědělství a jinde, není ještě ani zdaleka ukončen a že mašinisace otevírá zemědělství miliony hektarů nové, panenské půdy, jež donedávna ještě nemohla být obdělávána. Před něko-

lika desetiletími, když začaly chodit ze zámoří první velké transporty obilí, mohli se naši otcové docela oprávněně těšit, že je to jen přechodný zjev. Říkali si, že jakmile bude vyčerpána panenská půda a ukáže se nutnost přikročiti k střídavému hospodářství, musí vše pominouti. I největší liberál dovede se jistě vymyslet do jich situace a neupře tehdejšímu boji o celní ochranu zemědělství kus mravní oprávněnosti. Evropská pěstitelé obilí mohli se právem honositi, že brání-li se dovozu cizího obilí, chrání tím i zájem celku, který by byl nesporně poškozen, kdyby k vůli několika málo letům laciných dovozů ze zámoří připustili zničení domácího obilnářství, jež by bylo později nutno znova s velikými náklady budovati. Ale dnes jest situace podstatně jiná, není nejmenší naděje, že by tlak velkých producentů, včetně Ruska, kdy ustal. Před našimi ušasými zraky otevírají se nesmírné perspektivy agrární produkce, srdce vám prudčeji zabuší při myšlence na stále se zrychlující tempo farmářské práce. Nedomyšlete mezi tohoto velkolepého vývoje, ale přesto vidíte přec jen budoucnost zemědělství v určitém ohledu jasněji nežli naši otcové před padesáti nebo více lety. Tehdy mohli lidé poctivě věřiti, že nakonec jejich staré metody zvítězí nad cizí soutěží s novým způsobem práce. Jest snad ještě někdo v Evropě, kdo by věřil ve vítězství pluhu v zápase s traktorem? Nebojte se jen položit si otázku, co bude za 10, 20 nebo 50 let. Jak dlouho dovedeme ještě chrániti střední Evropu před novými pracovními metodami v zemědělství a ostatní výrobě? Je pravda, že v Československu a Rakousku je řada průmyslových oborů a podniků na výši doby, ale je stejně tak pravda, že velmi mnoho z těchto odvětví může se držeti i v době dobré konjunktury jen pomocí přehnaně vysokých cel nad vodou. V ostatních podunajských státech je to s jejich průmyslem mnohem horší. Jsou to ponejvíce hodně exotické květiny, jež nesnesou ani nejmenšího průvanu.

Domníváme se, že je to nejen zájem budoucí generace, která se snad dožije dne, kdy tato politika vypoví úplně službu, ale že i zájem bezprostřední přítomnosti vyžaduje, abychom konečně udělali jakýsi pořádek, který by nebyl v tak příkrém rozporu s vývojem v ostatním světě. Jak chcete získati pro toto území nutné kapitály k reorganizaci jejich hospodářství, když jich majitelé vidí každým rokem jasněji perspektivy vývoje žpět k hospodářským formám doby překonané?

Co vlastně měla podniknouti londýnská konference na ozdravení poměrů v Podunají? Mluvalo se o preferencích a jiných krásných věcech, ale současně jsme slyšeli ze všech stran ujišťování, že by bylo dobře postarano o to, aby žádný průmysl ani zemědělství neutrpěly škody na svých (rozuměj historických) právech. Podle všeho mělo být i kolem nového uspořádání pomocí malých záplat udržovati dosavadní zpuchřelý systém. Čla se ukazují neúčinná, a proto nutno hledati nové prostředky. Je to velmi jednoduché. Vezměte několik států, jejichž úhrnná zemědělská výroba je menší nežli spotřeba, dejte to dohromady — nezapomeňte ovšem na důkladnou celní zídku — a sanační plán máte hotov. Bohužel sanační plán podunajských států nevyhovoval ani tomuto jednoduchému receptu, poněvadž měl větší zemědělskou výrobu nežli spotřebu a již proto byl odsouzen k zániku, i kdyby nebyl ztroskotat v Londýně z jiných důvodů.

To, co činí všechny naše pokusy o zlepšení poměrů ve střední Evropě a Podunají tak bezúčesnými, je právě okolnost, že se nejvíce staráme, jak bychom zabezpečili svoje historická práva a hlavně svoje historické metody v hospodářském podnikání. Takřka všechny hospodářské plány, které vznikly v poslední době, sledují, bohužel, podobný účel, a také plány na ozdravení střední Evropy jsou sdělány podle této šablony. Ale svět potřebuje něco docela jiného: návrat k přirozené rovnováze. I ti, kteří nejsou stoupenci plánového hospodářství, musí uznati, že aspoň na přechodnou dobu svět potřebuje plán, aby vybredl z dnešního chaosu bez zbytečných škod a otrěsů. Kdybychom si ve střední Evropě nebo Podunají chtěli podat ruce k takovému plánu, který by byl opravdovým krokem na cestě k ozdravení světa, rázem by celá situace vypadala docela jinak, žádná konference ani velmoc by nebyly s to postaviti se proti podobnému sanačnímu plánu, který by poskytl opravdové záruky, pozvolného vřazení střední Evropy do světového hospodářství. Kdybychom přišli s plánem, který by navrhoval pozvolné odbourávání života neschopných zemědělských a průmyslových odvětví, jakož i výstavbu oborů nových, jistě by se nám dostalo nejučinnější podpory a to nejen v podobě preferenčních cel, ale i v kapitálové účasti. Plán reorganizace střední Evropy, jenž by byl sdělán s ohledem na síly hýbající světem a nebyl tolik zatížen středoevropským provincialismem, tento plán by jistě znamenal první veliký krok k lepší budoucnosti.

Nevím, jak dopadnou všechny konference o střední Evropě a Podunají. Nemám chuti zúčastniti se soutěže v hádání, ale

jedno vidím zcela jasně: nikdo nám nepomůže, dokud si nedovedeme sami jasně uvědomit, že jest nezbytně třeba, abychom svoji nemoc léčili podle předpisů lékařů, i když jejich léky jsou hořké, a nikoliv podle rad mastičkářů, i když nám předpisují všelijaké sladké vodičky. Karel Doležel.

politika

Ferd. Peroutka:

Jsmo ještě liberály?

I.

Řeč nad hrobem.

Z řídká se člověku přihodí čisti článek, který pro něho opravdu něco znamená. Ale nedávno mne dojal článek německého spisovatele Theodora Lessinga o liberalismu. Bylo to nějakých stopadesát řádek dlouhé „s bohem“ tomuto duchovnímu směru, jehož výsledky jsou dnes pro nás tak samozřejmé jako vzduch. Užíváme svobody, právě tak asi už nepřemýšlíme o liberalismu, velkém původci této svobody, jako už nemyslíme na Edisona, rozsvěčující elektrické světlo. Ale kdyby nebylo Edisona! A kdyby nebylo liberalismu!

Přeložím několik míst z onoho Lessingova loučení:

„Staré přísloví praví: „O mrtvých jen dobré.“ Jak bych však mohl také mluvit něco špatného nad hrobem mrtvého, kterého jsem miloval, ba kterého tajně stále ještě miluji. Byl to přece jeden z nejkrásnějších a nejušlechtilějších útvarů mezi lidmi...

Byl to krásný člověk! Mnohem krásnější, mnohem roztomilejší a také bližší životu než jeho nástupci, kteří ho zabili a po něm dědili: socialismus, komunismus, bolševismus, racionalismus a jak se všichni jmenují...

Můj drahý zesnulý udělal dobrovolně, z dobrého srdce více dobrého a ušlechtilého, než se kdy ještě přístě udělá...

Byl to zralý, vyvážený duch. Věděl totiž a ještě hlouběji to cítil, že všecken lidský život v každé vteřině je balancování mezi dvěma propastmi. Buďto nás pohltí jícen země nebo se rozplyneme v propasti éteru...

Na co pak zemřel? Rekněme to klidně a poctivě: byl příliš krásný pro tento svět. Zemřel na naši obecnou hloupost. Na zlobu naší lidské povahy. Byl by mohl věčně žít, kdybychom se všichni navzájem milovali. Ale my jsme vlci...

Jeden z nejhodnějších lidí, o nichž vím, ušlechtilá Louisa Michelová, vyslovila, když se utekla z extrémního komunismu do radikálního anarchismu, jedno z nejpravdivějších slov, jež byla kdy vyslovena: „Každá moc je zlá! Také moje moc.“ ... Každá moc je zlá. A tak napomínají liberalismus jako anarchismus s hlubokým oprávněním: „Dětičky, milujte jeden druhého.“ Ale dětičky naprosto nemilují jeden druhého. Mohou býti rády, přivedou-li to kdy na zemi aspoň k spravedlnosti. Ale láska? Velký omyl! Lidská společnost je něco zcela jiného než „přirozená společenost“. Právo, stát, lidský rozum vůbec vznikly právě proto, že selhalo instinktivní, pudové regulování života... Žádný z nás nemůže stavěti na sociálním instinktu. Stavíme na státě, rozumu, pozitivním právu... Je to žalostné. Ale je tomu tak...

To všechno však znamená: liberalismus jest mrtev. Teď existuje jen boj o moc nebo světové hospodářství, nacionalismy nebo nadstátnost...

Tedy bolševik? Racionalista? Komunist? Uhodli jste. Zde má ruka, soudruzi, ale nesmějte se a nepokládejte mne za špatnějšího bojovníka, jestliže v řídkých hodinách prázdně se někdy stanu ještě trochu lyrickým „na trávníku nad hrobem rodičů“, jestliže, jako zde se děje, ukápnu slzu a položím květinu na hrob svého nejmilejšího mrtvého: dobrého, starého, statečného, měšťanského liberalismu.“

Jestliže někdo nikdy neměl žádný zvláštní poměr k liberálnímu ideálům, zůstane ovšem bez pohnutí, jako když umře cizí stařec v cizím domě. Ví, že lidé, kteří umějí nejlépe křičet, hlásají teď docela jiná učení, ale nikdy se nebudou stydět za přichylnost k svobodě, a

místo abych sebe pokládal za zmateného proto, že věřím ve svobodu, budu raději dále za zmatené pokládat ty, kteří v ni nevěří.

To Lessingovo loučení s liberalismem: hle, muž, který jistě jej miloval. A zda mne samého nenapadala leckdy některá z těch myšlenek? Zda jsem se sám sebe často neptal, jsem-li ještě liberálem, když cestu ze světového zmatku nemohu viděti ve svobodě výrobců, nýbrž v organizaci, hospodářském plánu, v rozšiřování státního vlivu, třeba v socialisaci? A když vůbec jsem přesvědčen, že svět může býti zachráněn jen pod tou podmínkou, že bude organizován? Toho povyšování kroku organizace nad prvek volnosti — je to ještě liberalismus?

Je liberalismus mrtev nebo jen nemocen? Je úplně po něm, nebo třetího dne vstane z mrtvých? Nepokládá Lessing jej za mrtvý, nepokusiv se přizpůsobiti jej dnešní době a maje stále na mysli jakýsi starý, zřejmě již odbytý, nevzkřísitelný liberalismus? Liberalismus je jako rodina, ve které je děd, otec a syn. Nezná se Lessing jen s dědečkem, nejmýšle s otcem?

Jestliže opravdu slovo: „Každá moc je zlá“ je jedno z nejpravdivějších slov, jež byla kdy vyslovena, bylo by rozumno jakýmkoliv způsobem pracovati k tomu, aby vůbec všechna moc byla dána do rukou výkonného výboru jediné strany a aby to byla moc naprostá, nevídaná? Byla by to pravděpodobně nejhorsší moc, jaká kdy byla poznána. Není rozdělení moci nejlepší ochranou proti její zlobě? Prohlašovati každou moc za zlou a pak vydati všechnu moc vůbec, moc v džingischánském rozsahu, do rukou jedné strany — to nemohu úplně pochopiti.

Je liberalismus opravdu tak pošetilý, aby chtěl zakládati svět jen na lásce? Nepokládá Lessing liberalismus za příliš podobný anarchismu?

Je liberalismus jen tak mrtev, jako je lékař odbyt, když vyléčí nemoc?

Lékař bude povolán znovu, jestliže se objeví nová nemoc — a zda neožije liberalismus, jestliže se opět objeví nebezpečí poroby? Mnozí lidé nedovedou si dnes dosti živě představit nesvobodu, a ukazují-li se nějaké známky a předzvěsti, myslí, že to jen vítr šustí v suchém listí. Ale nikoliv, za keřem se skrývá něco strašně reálného, zlého a ošklivého. „Každá moc je zlá“ — běda, dostane-li se někomu nedělené, naprosté, úplně moci! Ti lidé mezi inteligencí, kteří byli zbaveni veškeré představivosti, pokud se svobody a nesvobody týká, reprezentují se už v slušném počtu, a my se dostáváme do zcela nové situace: jsme první generací, kterou si mnozí dovolují právě pro její víru v svobodu pokládat za šosáckou.

Je k těm, kteří chtějí budovat nový svět, dovoleno říci: „Zde má ruka, soudruzi!“ jen pod tou podmínkou, že se odřekneme ideálu svobody? Je přichylnost k tomuto stavu něco, co uzavírá cesty k budoucnosti a co musí býti vypleněno? Je-li tomu tak, pak budoucí svět bude v nějakém smyslu horší než dřívější; i když pokročí v některých směrech, prodělá smutný úpadek v jedné důležité věci. Ale je opravdu nezbytno stavěti proti sobě budoucnost a svobodu? Je ovšem mnoho kouzelníků, kteří provádějí tento kousek, a nutí čím dále, tím více ostatní, aby to respektovali. Někteří jiní lidé přišli na to, že politická svoboda neznámá ještě svobodu hospodářskou, ani nedává jistotu živobytí. Tento objev tak jimi otrásl a tak je učinil kyselými, že nezdravě a pošetile zanevřeli na politickou svobodu a

nemohou se dočkati dne, kdy bude odstraněna. Líčí se nám věci tak, jako by bylo možno míti jen buď politickou a občanskou svobodu bez jistoty živobytí, nebo jen jistotu živobytí bez politické a občanské svobody. Ještě nebylo dokázáno, že jest to pravda, ale už se pokládá za nutno definitivně potříti jakýkoliv druh liberalismu. Je však ještě jiná, méně riskantní, méně hazardní cesta: donutit liberalismus, aby rozšířil okruh svých představ i o představu hospodářské svobody a jistoty živobytí. Podaří-li se mu to, bude nepřemožitelný. Neboť až na několik zkažených mozků budou lidé vždy míti raději svobodu než nesvobodu.

O slově „liberalismus“.

Bylo, možná, vůbec málo prozíravé, že jsme si dali vnutiti toto jméno a že v představách lidí figurujeme jakožto jacísi liberálové. Toto slovo mělo pro nás jen jednu velkou cenu: naznačovalo důležitý vztah k svobodě. V době, kdy napravo i nalevo bujně rostly teorie o diktatuře, považovali jsme přihlášení se k svobodě za tak důležitou a zásadní věc, že jsme se ani jménu liberalismu s nebránili, ba sami jsme se tak začali nazývat. Pro nic jiného, než že v tom slově byl obsažen pojem volnosti. Nikdy pro nás nebylo nezadatelnou liberální podmínkou, že továrny musejí být v soukromém vlastnictví jednotlivců, ani že státu musí býti zakázáno vměšovati se do hospodářských věcí. Myslíme naopak, že státní organisace může uskutečniti více opravdové svobody na světě než dobrá vůle soukromých vlastníků, neboť kdo by byl tak pošetilý, aby všechny velké a důležité věci svého života světil dobré vůli někoho jiného a vyčkával, jak s nimi naloží? Musí býti hned na počátku řečeno, že náš liberalism nebyl hospodářskou teorií, nýbrž duchovní.

A snad právě proto byla chyba, že jsme se nebránili tomuto jménu, které kdysi označovalo určitou teorii hospodářskou, založenou na *laissez faire* a na naprosté, nesnášlivé nedotknutelnosti soukromého vlastnictví. Vada není v obsahu jména, nýbrž v tom, jak si lidé navykli na ně pohlížeti. Pro ně znamená liberalismus asi tolik jako kapitalismus a, jak se mi už zdá, je asi marno nutit je k svědomitější pozornosti. Budu ještě míti příležitost ukázati, jak se liberalismus a kapitalismus musejí rozejíti a jak se už rozešli — pokud ovšem nejde o onen známý kapitalisticko-konservativní směr, který se také lstivě a podvodně vydává za liberalism a kterému se docela podařilo zdiskreditovati toto kdysi slavné jméno. Co by měl znamenati liberalismus dnes, jak by musily býti rozvíty jeho základní požadavky za dnešních poměrů, o tom má maličko lidí představu. Zdiskreditované jméno je velkou překážkou. Zdá se, že minulost tohoto slova (upadlo několikrát mezi bankéře a kapitalisty) znemožnila jeho budoucnost.

Ale i když jméno je chatrné a pokálené, věc je neotřesitelná. Dohodnouti se, co liberalismus dnes znamená (zejména že to neznamená kapitalismus), prokázalo se býti neuvěřitelně těžkou věcí. Nechme tedy slovo slovem a dohodněme se jako muži o věci.

O. Weisl:

Německo po volbách — ale před volbami

V Berlíně 16. dubna 1932.

Oba nejvážnější kandidáti na německé presidentství, Hindenburg i Hitler, měli možnost zajímavé agitace: agitace anachronismu. Jdete si klidně po berlínské Friedrichstrasse, oko už vůbec nevnímá tisíckrát zopakovaná hesla, už víte nazpa-

měř, kterých typů užívají tiskárny Hindenburgových stran a jakých Hitlerovy — krátce: už to ani nečtete. Najednou vás obvyklý nápis „Wählt Hindenburg“ udeří ve zcela neobvyklé formě. Je to obrovský nápis, pod ním spousta odůvodnění nadepsaného hesla — a podpis: Adolf Hitler. No tohle je pěkné kavalírství! Anebo podvod?

Nic se nestalo, prosím. To někdo vylepil plakát z roku 1925. Jeho aktualita až na ten podpis se vůbec nezměnila.

Ale aby hra zůstala v rovnováze, dostanete na nejbližším rohu do ruky leták, na kterém stojí, co píše „Vorwärts“. Nestalo-li vaši opatrnosti první ponaučení, čtete v rozhoření zas až k datu 1918! Ale hned už si uvědomujete, že tohle je zbytečné zabíhání, že to totiž není zdaleka tak dávno, co „Vorwärts“ o panu Hindenburgovi nic hezkého nepsal. — A mimoděk začnete přemýšlet o bludném politickém kruhu, o německé bezradnosti, o špatném začátku německé republikánské éry, o těžké krizi německého socialismu — a abyste hodně dobře věděli, že přemýšlíte správně, vidíte v každém domě té Friedrichstrasse, kterou procházíte, aspoň jeden nepronajatý obchod, na každém domě deset cedulek o nepronajatých bytech, na každém kroku vás nenápadně požádá nuzně oděný dělník nebo žena s děckem, můžete-li postrádati deseti feniků, a když přijdete na křižovatku, za níž tušíte oslnivě zářící ústřední městskou tepnu, třídu „Unter den Linden“, stanete velmi překvapeni, poněvadž ta tepna vůbec neoslňuje, jen tak trochu svítí, abyste nezapomněli, že jste v hlavním říšském městě na hlavní třídě. Ale málem byste to nepoznali. Jak symbolicky je změněn název někdejšího ráje berlínských kluků „Trügrošového biografu“! Dnes má nápis sice delší, ale výstižný: „Es war einmal ein Drei-Groschen Kino“!

Volby, zákazy a konejšeni.

Od roku 1925 se německá politika obrátila o dobrých sto osmdesát stupňů. Bídě to neodpomohlo, poněvadž je-li rozladěný flašinet, nestačí vyměnit kliku. Výsledek presidentských voleb je příznačný. Znáte v Kiplingově „Knize džunglí“ povídku, jak krokodýl Mugger věděl, že to šakal ví, a šakal věděl, že Mugger ví, že to šakal ví, a Mugger věděl, že šakal ví, že Mugger ví, že to šakal ví, a jak proto byli oba velmi spokojeni? Dobře.

Hitlerovci mají radost, že jim přibyly hlasy, ale sociální demokraté mají radost, že se Hitler nestal prezidentem, a říkají, že ty hlasy nepatří jenom Hitlerovi, ale také jiným stranám, jako třeba Hugenbergovi, ale sociální demokraté dobře vědí, že Hitlerovcům opravdu přibyly hlasy, kdežto zase Hitlerovi propagátoři si jsou vědomi, že svým voličům příliš často řekli, že Hitler bude prezidentem, než aby ti voličové nebyli upřímně zklamáni zvolením Hindenburgovým. Ale sociální demokraté vědí, že to, že musili volit Hindenburga, pro ně vlastně neznamená žádný úspěch (i když byl zvolen), a Hitlerovci vědí, že to sociální demokraté vědí, ale jsou si zároveň vědomi, že masy přece jenom pokládají za vítěze toho, kdo byl zvolen, aniž by se příliš staraly o procentuální pohyb počtu hlasů. Ale sociální demokraté si uvědomují, že se o ty Hindenburgovy hlasy budou muset s velmi mnoha stranami dělit, že jejich spojenec — centrum — se po dobu zemských voleb bude starat jenom o sebe, že jim však přesto to spojení s ním odradilo i poslední z evangelických voličů, kteří jim ještě zbyli (což v Německu neznamená počet bezvýznamný). Hitlerovci ovšem už zase z chování kancléře vidí, že sociální demokraté již asi vědí, že se výmarský systém po volbách zase spojí a že jim tedy pravděpodobně příliš snadno nebude, i když pro ně volby do sněmů dopadnou dobře. A tak na nových schůzích říká každý jenom to svoje pěkné, a ten druhý ví, že i mimo to pěkné jsou věci méně příjemné, a oba se tváří sice na těch schůzích velmi spokojeně, třebaže jeden o druhém dobře ví, že i on má starostí dost.

To jenom mimochodom, abych vás uvedl do jasů německých volebních příprav. Presidentské volby znovu ukázaly, že Němci vlastně začali brát Hitlera vážně, až když přešel do opravdové ofensivy. A třebaže to zní neuvěřitelně — Němci ještě dneska dobře nevědí, kam s ním. Na jedné straně je přesvědčená tendence prostě ho zakázat (s jeho Schutzstaffel a Schutzabteilung to právě udělali) a na druhé straně se jeví snaha konejšivě ukázat, že to s ním přece jenom není tak zlé, aby se to s ním nedalo zkusit.

S tím konejšivým říkáním: „Nu tak, zkusme to s ním!“ je to zlé. Strana, která má čest nazývatí dra Stresemanna svým tvůrcem, jest drem Dingeldegem vedena ve vodách náramně kolísavých. Bylo zábavné slyšetí hláholiti právě z této strany smířlivým tónem před druhými presidentskými volbami, že prý nutno objektivně Hitlerovi přiznat, že po prvých volbách jednal jako muž a republikán. Nebyl zvolen, přece však se ničeho nedemokratického nedopustil a s odhodlaností postoupil do druhého kola docela legální cestou. Tedy to už je opravdu vrchol, pokládá-li strana, která vzešla ze staré liberální partaje i něco takového, jako je legální postup muže, který chce býtí presidentem, za mimořádnou kvalifikaci jeho republikánství! Tak tedy přece ještě nejsme v Mexiku! To stojí vskutku za pochválení.

Někdy to s tím utěšováním ovšem už vypadá, jako by se některé strany pomalu začínaly chystat na přijetí Hitlera do vlády. Neboť dnes lze již sotva pochybovat, že v ní brzo bude a neméně málo pochybností možno míti o tom, že ve své nanejvýš reakcionářské činnosti tam nezůstane dlouho osamocen. Ale jaképak „zkusíme to s ním“? Demokracie není ani v Německu pro legraci. Hitlerovi se nemusí dáti o nic více, ale ovšem také o nic méně — než jeho jest. Zde už lze spolehat jen na to, že demagogie se v činech snáže projeví než v slovech.

Demokracie je v Německu ohrožena zprava i zleva. Toho času daleko víc zprava, a evropské příklady dokazují, že je ohrožena z nebezpečnější strany. Ale můžeme sotva pokládati za její dostatečnou ochranu, stal-li se jí dočasnou záštitou přes osmdesát let starý Feldmarschall, kterému se nikdy nezdálo o té cti, že bude jednotitelem demokratických stran, jež nadto nemají nic společného než strach před Adolfem Hitlerem.

O demagogickém zneužívání demokracie.

K tomu si musíme dobře všimnout prostředí. Řekli-li jsme, že německá demokracie je ohrožena zprava i zleva, mysleli jsme na Hitlera, Hugenbergu a Thälmana, kteří mají vesměs pravdu, tvrdí-li, že v tak mizerném stavu, jako je dneska, Německo snad ještě nikdy nebylo. To je velmi pádný argument, a jest skutečně neobyčejně nepřijemnou historickou skutečností pro německou historii, že německá republikánská éra v téhle bídě začíná. Ne snad, že by ostatní strany ten argument neměly, ale opozice má ovšem vždycky na takováhle tvrzení přednostní právo — a strany vládní mají chtít nechťíc vždycky za tu mizerii spoluodpovědnost, i když za ní mohou sebedméně.

Řekne-li Adolf Hitler, že za Brüningovy vlády je v Německu 6,031.000 nezaměstnaných, nemůže Brüning nic jiného odpovédět, že by jich bylo nejméně zrovna tolik, kdyby byl ministerským předsedou řekněme Adolf Hitler. Ale Hitler má z té odpovědi ďábelskou radost a říká svým voličům: „Víte co, zkusme to! Já říkám, že by jich tolik nebylo!“ Proč ne? Těžko říci. Ale vždycky se něco najde. Vyhodíme Židy a ostatní vetřelce a bude po nezaměstnanosti. Jak báječně snadné řešení, 25.000 lidí ve Sportpalastu rve nadšením. Chudáci nezaměstnaní cítí, jak je jim právě teď zle. Horší to s tím Hitlerem nebude, s n a d to bude přece jen lepší, když to pořád říká. Tedy: „Zkusme to s ním!“

Polský koridor je jiný z nejchoulostivějších problémů, kterého se tu zneužívá velmi snadno k agitacnímu štvání, poněvadž na tuhle bolest stonají Němci už od obecné školy, kde si lze o něm přecíst čítankové články, až po universitní posluchárny, kde o něm můžeme vyslechnouti rozmluvy o nic méně zaujaté. Hitler přísahá, že koridor vrátí. Opovažujete se pochybovati? Obratem ruky vás dr. Goebbels přesvědčí o Hitlerově kvalifikaci k tomuto činu:

„Adolf Hitler ist der einzige deutsche Politiker, der mit keinem Franzosen und mit keinem Polen verkehrt! Er verhandelte noch nie mit einem französischen oder polnischen Politiker oder Führer! Er hat noch nie einen polnischen oder französischen Journalisten empfangen!“

Pochyby jsou rozptýleny, kvalifikace jest prokázána, 25.000 lidí ve Sportpalastu provolává „Deutschland erwache!“

Lidé jsou chyceni a další postup je přibližně tento: Sociální demokraté nebo nějaká jiná odpůrčí strana vystoupí proti Hitlerovi. Cože? Vy jste proti snížení počtu nezaměstnaných? Ne, ale my tvrdíme docela logicky a otevřeně, že se to tak nedá dělat a že jste sedli na lep. My že jsme sedli na lep? Vy si myslíte, že jste jediní chytrí, tak proč vy nesnižujete počet nezaměstnaných? Děláme co můžeme, víc se zatím opravdu nedá dělat. Jen si běžte poslechnout Adolfa Hitlera! Uvidíte, co se dá dělat! Však my vám ukážeme.

A strana roste. Roste strana nespokojených, kteří věří, že Adolf Hitler opravdu udělá, co slibuje.

Profesor Kozák v této revui nedávno napsal, že i když komunisté u nás občas něco dobrého začnou, že i tehdy je s nimi těžká spolupráce, poněvadž nikdy nejsme docela bezpečni před jejich beztaktností, že té spolupráce totiž zneužijí k lovu ve vodách svých spolupracovníků. Němečtí komunisté ovšem nejsou jiní. Všimněme si tudíž zajímavé okolnosti. Útočí se na demokracii. Za její největší vadu se prohlašuje, že jí lze zneužívat k demagogii. Je však příznačné, že právě v tomto směru jí zneužívají nejvíce a nejčastěji zrovna ti, kdož na ni nejvíc útočí, tedy v Německu Hitlerovci a komunisté. Demokracie však vyžaduje určitého vrozeného znaku civilisace, kterému se latinsky říká *aequitas*, německy *Treu und G l a u b e* a který se sice česky nedá jedním slovem vyjádřit, který však značí slušnost, mužnou opravdovost a cit pro spravedlnost dohromady.

Tonoucí stébla se chytá.

Němci si až příliš často svůj neutěšený současný stav uvědomují. Každý, kdo přijde s troškou optimismu, je vítán s jakousi touhou. A zklamání bývá ovšem potom zpravidla větší, než si ten nově objevený muž zasloužil. Tohle právě začíná počítovat říšský kancléř Brüning, který (bráně se proti tomu zklamání) nestačí lidem vykládat, že opravdu nemáme docela žádný důvod pokládat za Mesiáše zrovna Hitlera, i když má optimismu plná ústa.

Jsou slyšet až příliš často hlasy: „My jsme snad ještě nebyli zralí pro republiku“, nebo dokonce „my si republiku snad ještě nezasloužíme“. Tihle Němci mají dojem, že se do republiky dostali proti své vůli, neboť republika a demokracie jsou u nich nerozlučně spjaty s životem po prohrané válce. Jest se skutečně obávat, aby si těch dvou produktů moderní státotvornosti nezačali vážit až příliš pozdě, uvědomivše si konečně, že ani republika ani demokracie za prohranou válku ani za tu bídu po ní nemohou. Bylo by dobře, kdyby si už nyní raději osvětlovali způsobem méně zaujatým — že přemýšlejí obráceně.

Hitlerovo voličstvo nespokojených se však zatím skládá nejen z nezaměstnaných, ale i z nespokojenců-monarchistů a konečně i ze značného procenta úřednictva, aspoň v těch stá-

tech, kde je státnímu úřednictvu zapovězeno veřejně se k Hitlerově straně hlásit. Mimo tu nespokojenost bude ovšem těžko nalézt styčné body mezi touhami továrního dělníka, mezi žádostmi pensionovaného důstojníka staré monarchické armády a konečně mezi ideály trucujících byrokratů. Pro činnost v opozici je nespokojenost dostačující a nezbytné tertium comparationis, v aktivitě bude však postavení strany tak různorodé nepoměrně horší, poněvadž představy jejich složek o výstavbě „Třetí říše“ se zdají býti velmi protichůdné.

Dáli-li se Hitlerovi, co mu podle demokratických řádů náleží, ohrozí se jeho postavení jednak tím, že mu budou vzaty výhody opozice jednak tím, že se tak stane spoluodpovědným z osudů státu, na jehož vedení ztroskotává řada stran s programem ucelenějším, konkrétnějším a cílevědomějším než je strana Hitlerova. Těžko se bude v Německu pozitivně pracovat muži, který se naučil vládnouti jen demagogickou zbraní. Jest velmi pravděpodobné, že Hitlerova strana poroste, pokud se jí tonoucí budou moci chytat, pokud totiž v její (z neschopnosti neuvědomené) křiklounství budou moci bezradní skládat neurčité naděje. Mimo to má Hitler v září Notverordnungů gloriolu mučedníka, který by rád pracoval, ale jehož nenechají, třebaže si to tolik milionů občanů přeje.

Není skutečně zdrávo německé demokracii nechati stranu nespokojenců vzrůstati tímto způsobem, neboť boj proti ní bude daleko těžší, až vzroste natolik, že nedopustí, aby jí — po svém si pracující — někdo z neschopnosti usvědčoval.

Stručná úvaha o radikalismu.

Není už dnes pochyby o tom, že ve volbách do zemského pruského sněmu sociální demokraté hlasy ztratí, kdežto Hitlerovi že hlasy nepochybně přibudou. Proti sociální demokracii se útočí se dvěma stran, s levé i s pravé, což je osud každé strany, která se v nebezpečných dobách exponovala. Politické argumenty jsou dvojsečná zbraň a lze jich užití na obou stranách. Jedni na př. vytýkají sociální demokracii, že v roce 1914 šla do války, druzí že v roce 1918 předčasně odtamtud odešla atd.

Ale v boji proti Hitlerovi německá sociální demokracie snad konečně nalezne znovuobrození svého toho času velmi málo pružného postupování. Ovšem až Hitler vstupem do vlády bude od nepěkných zbraní aspoň do jisté míry odzbrojen. Neboť sociální demokracie je — mimo centrum — dnes jediná velická německá strana, která dosud plně stojí na půdě demokratické. Bude ovšem třeba, aby si své moderní demokratické poslání propracovala, což ostatně prospěje i její vnitřní konsolidaci. Od vzniku strany komunistické přestává čas od času sociální demokracie býti pokládána za stranu bojující. I dobří znalci socialistické politiky často marně hledají rozdíl mezi radikálním středoevropským sociálním demokratem a mezi středoevropským (ne ruským) komunistou. To vede k tomu, že sociální demokraté se bojí radikalismu i nej-sociálně-demokratičtějšího, jako čert kříže, aby totiž nehřešili proti stranické disciplíně.

Musí-li už tedy němečtí sociální demokraté býti jen v mezích zákona revoluční (jak říkával Jiří Hausmann) co do sociální politiky, mají tu ještě druhou část svého programu, demokracii, která teď v Německu potřebuje ochrany velmi energické. Dá bůh, že touto cestou sociální demokracie dospěje k poznání, jaký je mezi radikálním sociálním demokratem a mezi komunistou rozdíl a že pomůže potom ostatním Němcům rozeznávat opravdový, sice nepopulární, ale praktický radikalismus od nezdravého radikalismu diktátorského — co do jakosti a co do trvanlivosti.

Říká se na př., že Hitler je radikální. Budiž mi dovoleno, abych se zeptal: „Co už vlastně udělal?“ Máme-li totiž za radikálního pokládati někoho, kdo prohlašuje, že něco teprv udělá, zdá se to býti poněkud ukvapené.

Život a instituce

Generál Ing. S. Bláha:

Vysvětlení o armádě

Po debatě, která zde byla vedena o různých otázkách vojenských, přijmou naši čtenáři, jak doufáme, vysvětlení z míst oficiálních k některým z těch problémů. Jak pochopitelně, mluví autor za armádní velení, nikoliv za redakci tohoto listu.

I.

Dopis autorův místo úvodu.

Slovutný pane redaktore, velmi živá diskuse v tisku o některých armádních věcech přiměla mne k tomu, abych napsal přiloženou stat, jež je mým míněním k řečené diskusi.

I „Přítomnost“, plnic výborné své poslání neodvislé a volně tribuny, otevřela často své stránky věcem vojenským, především diskusi o obraně státu, kteréžto otázce přinesla velmi mnoho kladných a cenných hodnot.

V naději, že i této mé úvaze poskytnete, vážený pane redaktore, místa v „Přítomnosti“, dovoluji si Vás poprositi, abyste ji, pokud možno brzy, ráčil uveřejniti. Sleduji cíl, aby bolavé kapitoly o některých armádních věcech, jež jiti naši veřejnost a znepokojují nejen rodiče našich vojáků, ale stejně také vojáky a velitelský jejich sbor, našly též odezvu z kruhů vojenských k vysvětlení a uklidnění.

Doufám, slovutný pane redaktore, že uznáte tuto moji tendenci a že jí neodepřete také své podpory.

Zároveň prosím, abyste přijal projev mé dokonalé úcty.

Gen. Bláha,

vojenská kancelář presidenta republiky.

Zájem o armádu.

Během posledních několika neděl se veřejnost obírala celou řadou případů, pojednávajících o různých zjevech života naší armády.

Byl jimi vzburzen zájem nejen ve veřejnosti, ale především mezi rodiči. Rodiče na tyto jevy reagovali pod dojmem kusech a ne vždycky správných informací, a přirozeně hlavně se ozvala jejich rodičovská pečlivost. Starost o děti na vojně projevila se i v jejich korespondenci, docházející na různá odpovědná místa. Byla tím vykreslena psychosa našich synků na vojně, jež by se dala vyjádřiti jejich přesvědčením, „že se ta presenční služba opravdu těžce snaší“.

Při těchto projevech zájmu o armádu byl vzburzen další proud mínění a cítění v armádě samotné. Zprávy o něm nepřicházejí ovšem do veřejnosti. Pokud je známo, tento proud mínění je si vědom toho, že některé zjevy (zejména týráni), jsou jen sporadické, odsuzuje je a přijímá s dobrou vůlí všechny dobré impulsy, ač v mnohém vyslovuje poněkud jiný názor.

Na základě toho všeho nechceme řešiti nějaké aktuální problémy armádní, jak se je domnívá viděti veřejnost. Vtip je v tom, že vlastně v celé věci nejde o nic podstatně nového. Jde totiž o problém obecný: jak posuzovati otázku vojenské výchovy v demokratické národní armádě? Poslední aktuálnosti snad způsobí, že bude o tuto věcnou otázku právě nyní zájem větší, nežli býval jindy.

Dělati z občana vojáka

Podle mínění pisatele část naší veřejnosti si totiž představovala, že krásný pojem „demokratické“ armády projeví se tím, že presenční službě dá se nejen jiný smysl, avšak hlavně, že velitelský sbor jí osvobodí v provádění od jistých tíživých

charakteristik, jež na ní lpí a že ji učiní snazší. Hodlám ukázati, že i v moderní armádě se nevyhneme mnohým tíživým atributům této služby, především takovým, jež kontrastují s civilním životem a jež jsou někdy občanu i proti mysli. Při zkracování presenční služby „dresura“ (jak možno nazvati období výcviku) bude dokonce vystupňována k další zvýšené intenzitě.

Omlouvám se, že probírám otázku poněkud odborně a že zavedu čtenáře trochu dále do naší dílny armádní. Sleduji totiž cíl, aby veřejnost a zejména rodičové a také jejich synkové poznali naše úmysly.

Chtěl bych nejprve obrátiti Vaši mysl na hlavní cíl naší armádní práce, jež spočívá v tom, abychom z občana vytvořili vojáka.

Co je směrodatné pro výcvik.

Nehledíc na rozličné úkoly armády v životě občanském, jediným a výhradním účelem vojenského výcviku je připravit občana pro válku. Ne však snad v tom smyslu, že by se z něho vytvářel nájezdník, že by se v něm soustavně vychovávaly sklony a vášně válečné. Služba vojenská nesleduje cíle tvořiti takovéto intermezzo v životě občana. Necht' si jen zachová svoji mírumilovnost, ale ať si jen dobře uvědomí, že může býti kdykoliv povolán k obraně státu a že právě pro tento případ se má připravit na určitou transformaci svého života.

V míru většinou nedomyšlíme, čeho všeho tato příprava vyžaduje. Za několik málo let po veliké válce všichni pevně věříme v mír; všichni my, kdo jsme zažili vypuknutí války v roce 1914, nedovedli jsme si ani představit, že by se mohla překročit ta hranice, jež běžný život dělila od války.

Vojenská služba presenční však má připamatovati občanovi jeho výjimečný úkol. Je-li myšlena a vedena poctivě, jako opravdová ochrana pro eventuální ohrožení naší samostatnosti, musí občana uzpůsobit k tomu, aby byl také dobrým a schopným článkem armády, vyhovujícím všem požadavkům válečného pole, a nikoliv snad jen požadavkům mírového vojančení. Naše veřejnost musí jen vítat, když aktivní důstojníci během presenční služby plní svůj úkol naučiti a přivyknouti občana k tomu, čeho bude vyžadovati skutečná válka. Kdyby to poctivě a spravedlivě nekonali, klamali by tím důvěru občanstva a nebyly by také odůvodněny veškeré náklady na vojenskou službu. Bylo by zajisté absurdní, kdyby vojančení bylo přizpůsobováno jen potřebám občana v míru. Jedině směrodatné pro výcvik je hledisko potřeb skutečné války.

A to je také jediné přípustné kritérium pro vojenskou správu, jež nemá co dělati s mírovým posláním naší státní politiky, anebo s výchovou národa k míru vůbec. Je samozřejmé, že tyto rozličné směry si nestojí v cestě. Odborná vojenská výchova občana presenční službou pro válku naprosto nemění jeho individuálních dispozic pro mír. Občan jistě správně rozeznává, pro kterou dobu je myšlena tato odborná jeho vojenská příprava, a tím snadněji se jí podrobuje, čím jasněji vidí její právě vytčený účel.

Cíl výcviku: automatismus.

Zkušenost válek ukázala, že co se necvičí v míru, nedělá se na bojišti ani za války. Musí tudíž vojn v míru na cvičišti dělati všecko tak, jako by to dělal za války. Nestačí však, aby se jen zběžně naučil, jak za války bude se přibližovati, bojovati, zajišťovati atd., nýbrž mírovými cvičeními se mu musí vrýti do duše chování na bojišti tak, že se mu stane zvykem, že je nikdy nezapomene, že se mu za všech okolností vždy automaticky vybaví.

A proč chceme, aby určité nabyté zručnosti se vojínovi vryly do duše, aby je nikdy nezapomněl a aby jisté zásady

téměř s ním rostly a aby se vždycky podle nich choval? To je proto, že dobře víme, jak úkol vojáka a nejnižšího velitele (poddůstojníka) na bojišti je těžký. Má se rozhodovati pod dojmem všeho možného působení nepřítel: palby pěší a dělostřelecké, plynů, útoků letectva. Pod vlivem těchto dojmů nižší velitel a voják bude jednati spíše instinktem. Vybaví se v něm ona jednání, která byla v něm mírovým výcvikem přetvořena v reflex: on téměř neuvědoměle, bezděčně užije toho, co za mírového výcviku rostlo s jeho bytostí.

Konečně do vojákovy bytosti za presenční služby, jakožto tvůrčí její součástka, musí se vřaditi kázeň a solidarita. Byl-li voják v míru řádně cvičen, za mobilisace po oblečení vojenského stejnokroje se musí v něm zroditi zvláštní vědomí povinnosti, iniciativa, oddanost věci a odvaha. S pojmem uniformy musí mu býti spojen cit obětavosti k vlasti a k celku, za jehož zájmy bojuje. Kdyby se v něm ozvala slabost, tu promluví zakořeněná a v míru vychovaná kázeň. Podobně v míru vychovává soudržnost kolem automat. zbraně a duch kamarádství nedopustí, aby voják vypadl z úlohy, kterou má v družstvu — základní to buňce naší organizace vojenské — a tím aby snad zradil druhy v těžké situaci. Nejde mi o to, abych podrobně uváděl, čeho potřebuje voják (jenž musí ostatně vždy počítat, že může býti zařazen do funkce poddůstojníka) pro pole válečné, nýbrž chci ukázati, že je podstatnou věcí onen způsob, kterým se musí přetvořiti molekuly bytosti, z které se má státi voják. Nestačí vojáka věci naučit, ale je nutno vytvořiti bezděčné zručnosti, nutno vychovati zvyky. A k tomu je potřebí dlouhé a trpělivé práce, po níž musí zůstatí velmi hluboké stopy, jež nevymizí, když později voják se stal záložníkem. Za mobilisace musí stačiti jistě kratičká doba, aby se tyto vlastnosti občerstvily. A v tomto smyslu lze mluvit, že nejen vlastní výcvik (docílení zručnosti a vojenského rozhodování), ale i celý život v kasárnách a i mimo ně — je řízen zvláštními zásadami, jež tvoří tu nápadnou charakteristiku celého vojenského života a jež lze označiti, jakožto zvláštní profesionální vojenskou výchovu (odlišnou od tak zvané mravní a osvětové výchovy, jež je jen její součástí).

A proto, pochopíme-li smysl této výchovy a také její oprávněnost, budeme zajisté klidněji a rozvážněji posuzovati některé jevy vojenského života, jak je přinesla poslední doba a nebudeme je snad připisovati jen na vrub sklonům k jisté svévolnosti vojenského prostředí.

Co tvoří duševní sílu armády.

Nežli však přistoupíme k této akutní otázce, musíme ještě poukázati na to, jak tato profesionální výchova tvoří sílu armád a zodpověděti si, zda ona jediná rází hodnotu branných sil národa.

Co tvoří hodnotu armád? Za světové války jsme poznali, že bojová cena armád byla velmi různá. A nemusíme, doufám, ani dokazovati, že tradice, podle nichž se v rozličných armádách pracovalo na výcviku, hrály rozhodující úlohu. Má-li moderní národní armáda bojovati po řadu let, je vystavena, jak jsme viděli za světové války, nebezpečí politických proudů ze zázemí. Má-li vydržeti, musí v ní i v zázemí pracovati instinkt obrany, který tvoří vůli vydržeti. To je ono učení o armádě, které hlásá nejen Masaryk, ale i Foch. „Každý příslušník ozbrojeného národa musí míti vědomí, že hájí věc svatou“. Na příkladu Německa se ukázalo, že voják na konec rozezná, co bylo národní potřebou a co bylo egoismem státního imperialismu.

Často jsem zaslechl, že armáda musí míti svoji vedoucí ideu v míru, jež tvoří cíl, ke kterému se pracuje, a že ve státě, jako je náš, jenž důsledně zdůrazňuje svůj pacifismus a počítá téměř s jistotou na přátelský poměr se svými sousedy,

taková armáda, že vlastně postrádá myšlenky, která ji oživuje. Poukazuje se na to, že jiné armády jsou ožívovány vědomím nezbytnosti, které je intenzivně udržováno, jakožto jistý akutní stav a je v souvislosti s určitými zájmy státními. Myslí se tím, že v armádě má být ještě něco silnějšího, nežli jen vědomí obranného státního určení. Pro některé armáda měla by být projevem určité národní expanse, vyjadřovatel nějaké aktivní dispozice. Avšak světová válka vyvrátila názor, který měl i Clausewitz, že totiž ve válce je ve výhodě onen národ, který má zvláště zakořeněné nenávistné dispozice vůči druhému národu a jistou přirozenou náchylnost k válčení. Ukázalo se, že za války ten národ je odolnější, který ve vlastním veřejném mínění dovede svou věc mravně lépe zdůvodnit a dovede také vyvolat u svých příslušníků vůli ji hájit a udržet a živit tuto vůli. Ono vědomí, že se totiž hájí věc správná a spravedlivá, a také národní uvědomění, jemuž jde o to, aby projevilo se důstojným a proboujalo válku správně usměrněnou, ukázalo se na bojišti silnějším, nežli přirozené válečné dispozice. Abychom se vyhnuli jakémukoliv nedorozumění, uveďme ovšem, že obranné určení státní armády ponechává úplnou volnost strategii, aby ona pracovala podle svých principů, když po vyhlášení války vojska stojí proti sobě. Pod státní obranou si totiž někteří představují vojenskou pasivnost.

K mravní ideí — výcvik.

Když jsme takto vyjádřili ideu, jež tvoří ducha armády a národa za války, musíme se vrátiti z těchto vysokých sfér k problému kvality vojska a promluvíti o tom, jak je docilován denní praxí.

Nic nepomůže armádě vysoká mravní idea, není-li vojsko pro potřeby bojiště také vojensky vychováno. Vedoucí idea ve vojsku přispívá ovšem podstatně tím, že příslušník armády přijme veškeré zvláštnosti vojenské výchovy jako nutnost, protože mu je znám jejich účel. Ať jsou mu tvrdé a ať se proti nim vzpírají jeho civilní návyky, on pod účinkem idey cítí se podřízen mravně k tomu, přijmouti je na sebe.

Bojovou hodnotu armády tvoří však vlastně teprve ono stmelení, jehož se docílilo výcvikem, vlastně vojenskou výchovou.

Jí se vypěstovaly ve vojáku zvyky, bezděčnost v provádění, reflexy v atmosféře moderního bojiště nutné, a především se zakořenila v něm kázeň, jež tvoří teprve vlastní cenu bojové jednotky. Mnozí se domnívají, že toto stmelení bylo obzvláště nutné v armádách z povolání, v nichž nebylo lásky k vlasti, a že ho není tolik potřebí v armádách národních.

(Dokončení.)

po anestésii, umrtvení, znečitlivění, resp. systematická snaha po potlačení jakýchkoli pocitů nelibých a bolestivých — tedy analgesie, a že lidé, kteří stále houževnatěji a promyšleněji uskutečňují svou představu o životě, jenž bude samá rozkoš a žádná bolest, docílují toho — ježto de facto společenské, klimatické a hlavně biologické poměry a zákony to nepřipouštějí — uměle, jakýmsi mravním umrtvením spirituální narkosou.

My si ovšem dnes už nedovedeme představit, jak vypadal svět bez narkosy, anestetik a tisících léků, kdy proti bolestem hlavy nebyl amidopyrin, kdy se zuby tahaly bez injekcí a končetiny amputovaly bez narkosy, kdy nebylo chloroformu, éteru, kokainu, morfia, novokainu, chlorethylu, kysličníku dusného a kdy v lékárně nedostaly se všechny ty bolesti zmírňující preparáty, všechna ta analgetika a hypnotika pro uklidnění lidí s rozbitými nervy a světovým názorem. A nemůže nás konečně překvapit, jestliže člověk čelí i zlomyslnému výroku „... a v bolestech děti roditi budeš...“ narkosou à la reine či injekcemi skopolamin-efedrinu Merckova. Zda tedy není pravděpodobné, že zcela analogicky neuvědomělá snaha po anestésii bude ovládati každou nejmenší součástku duchové podstaty dnešního člověka a usměrňovati jeho počínání? Ostatně se zdá, že odvěký boj proti bolesti — nebo, chcete-li, Bolesti — vrcholí v nynější době a bolest ztrácí i tu mystickou vážnost a mravní hloubku, kterou snad mívala pro ducha člověka. Ještě Březinovi byla bolest

„... nástroj v rukou božích, jímž je člověk přiváděn od ubohých radostí země k životu vyššímu. Bolesti chce Bůh člověku něco říci, bolesti jej obrozuje. Jenom v bolesti vzniká život a dílo. V bolesti praská zrající klas a — průlomem zřícených krovů se nad námi otvírá nebe —“

Ovšem dnešní typický průměrný člověk, žijící intelektuálním životem, nemá pro tyto náhledy a založení nic víc, než povýšený úsměv. Etická vážnost lidového úsloví: „koho Bůh miluje, křížem ho navštívuje“ přišla zcela ve psí; konečně zdá-li se dnešnímu člověku středověk úplně kuriosní dobou, nejnepochopitelnější je mu asi existence flagelantů, kteří mučili své tělo, místo aby mu dopřáli rozkoše koupele v moři či jízdy na motocyklu. A jestliže mystici a romantičtí básníci se ponořovali až na dno svých bolestí, pochyb a zoufání, je celkem logické, že dnešní autoři ve svých knihách zanořují se na dno libých sensací nervových a smyslových.

Už v celkové orientaci doby vidíme hned stopy anestésie. Doba chce být a jest dobou věcnosti, dobou civilní, doba potírá a leptá pathos, chce být nepathetickou. Znamená to nivelisování bouřící se hladiny života. Totiž dlužno si všimnouti tohoto: tak jako v medicíně snaha po anestésii, to jest odstranění pocitů bolesti, je stěžejí myslitelná bez současné anestésie, to jest zastavení pocitů každé kvality, znečitlivění, otupění, tak i tu doba tím, že potírá — v nejlepším úmyslu — veškerou duchovní pulsaci, elán ducha a nahrazuje ho věcným pojmáním života, provozuje jistou anestésii: řekne-li se v ryze konstruktivistickém pojmání života, že na př. láska je stejná výstřednost jako nenávisť a že je dlužno ji nahraditi laskavostí a solidaritou, vysvitne z toho, jak právě tento konstruktivismus, tato „die neue Sachlichkeit“ otupuje přirozenou reaktivitu lidského ducha právě tak, jako novokain učiní i z nejcitlivějšího nervu, živě reagujícího na nejrůznější podněty, pouhou tkáň, která má látkovou výměnu. Pro lidi, kteří se dnes stávají stroji na výrobu práce a

filosofie a psychologie

Dalibor Kvíz:

Doba, která nechce bolest

Anestésie — smyslem doby.

Vstupme hned in medias res a ponechme stranou uvažování o tom, zda existuje vůbec něco, co by se dalo nazvat smyslem doby, a zda není příliš odvážné chtít to vyjádřit jedním slovem. Snad bude možno s použitím příslušné generalisace, ne však větší než je nejnütnější potřeba, dokázati v tomto článku, že fyzický, etický, morální a duchový život ve třetím a čtvrtém desetiletí XX. století pronikavě ovládá úporná snaha

konsum rozkoše, je tím výhodnější, čím mohou spatřovati život jednodušším. Nejde tu už jen o potírání romantismu, který by se dal přirovnat ke křečím; mravní konstruktivismus, jenž je typicky anestesujícím elementem, kurarisuje emoce schopné stránky lidské duše a z jejich nepostihnutečných pohybů a víření činí účelný a pravidelný pohyb kyvadlový. Tam, kde byla dříve směs barev nejjemnějších nuancí a odstínů obrazů starých mistrů, je dnes černá a bílá dobře vyvolané fotografie.

Podobně je tomu s metafysickou orientací dnešního člověka. Uvědomuje se velmi dobře, že není pánem svého osudu, že je vlečen. Na rozdíl od předchozích generací nereptá ani se ho nezmocňuje prometheovský patos. Snaží se jen, aby tomu vleku kladl co nejmenší odpor, aby tření bylo co nejmenší. Ano, musíme stále myslet na Zmetka z „Adama Stvořitele“. Má Zmetek pravdu? Ale je jisto, že Don Quijote ve XX. století zmoudřel. Zůstává tu jen Sancho Panza. Příliš mnoho Sancho Panzů. Co by mohl dnes dělati Don Quijote, velký typ člověka, který se raději přepočte ke své vlastní škodě, než aby byl vypočítavý? Co by v době spirituální narkosy dělal Hamlet? Zdá se, že by hleděl přijít světu na chuť pěstováním sportu a místo aby uvažoval, zda být či nebýt, šel by do dancingu zatančit si rumbu; samozřejmě by tím jeho problém vyřešen nebyl, ale dnes nejde tak o to, aby problémy byly řešeny, nýbrž aby jejich palčivost byla zmírněna, bolestivost umrtvena. Zdá se, že bychom spirituální anestezii toho druhu spatřili ve filosofii t. zv. čapkovské (vzpomeňte si na závěr „Krakakitu“ nebo onoho příběhu o stopách ve sněhu z „Povídek z jedné kapsy“), jíž odpůrci říkají přízemní realismus; musíme ji vidět v tom, že dnešní neliterární generace, více než kdy jindy chtějíc primum vivere dein philosophare, pomíjí svět ideí, v němž kolise jsou bolestné („přemýšlet bolí“ — praví Masaryk) a s nepopiratelnou rozkoší zanořuje se do syrové skutečnosti toho světa, v němž vše je závislé na hospodářských podmínkách.

Některé způsoby umrtvování.

Předěmež nyní k několika demonstracím toho, jak ze současných zálib životních a uměleckých lze usuzovati na anestezii jakožto smysl doby. (Je ještě nutno podotknouti, že určování, zda a v čem je tento smysl něco špatného či něco dobrého, není cílem tohoto článku, jenž vzdálen jakékoliv kritiky, chce konstatovati sine ira et studio). — „Západ nemá na vybranou: buď se opíjet životem, nebo nebýt“, napsal Paul Morand. A připadal-li Heinemu nejtěžší chorobou život, doveďte dnešní člověk bolesti působené touto chorobou mnohdy dobře umrtvit. Netřeba se zmiňovati o kokainismu a morfinismu, tak se šířícím v civilisovaném světě a jsoucím vlastně anestezii v nepřeneseném slova smyslu. I některé společenské zvyklosti těší se oblíbě pro svůj nepopiratelný narkotický význam (tanec, moderní karetní hry). — Ale všimněme si třeba sportu. Dnešní člověk sahá často ke sportu, protože je to neselehávající únik ze skutečnosti, neintensivnější zábava, která zamezuje vyskytnutí se nepříjemné časové prázdnoty, kdy je nutno přemýšlet, mysliti na věci méně banální, a protože sport příjemně otupuje expansivnost a zvědavost ducha. Kdo provozuje sport nebo aspoň přihlíží jeho provozování, nemusí po tu dobu myslit na nic jiného a to je pro dnešního člověka ohromná výhoda.

Humor jakožto anestezie.

Podobně deformuje tato vůle po potlačení nepříjemných dojmů a po vyvolání necitnosti i umělecké záliby dneška. Vezměme si na příklad nadobytěj velké výroby a konsumu humoru, což spatřujeme zvláště v neaktuálnějším umění dneška, ve filmu. Zajisté, snad má pravdu Teige, když praví, že smích je to nejkrásnější, co se člověku může přihodit. Jenže dnešní lidé nejsou ani tak veselí, jako spíše rozveselení. Nebaví se, chtějí se dát bavit. Chtějí se dát rozveselit. Smějeme-li se, opět nevnímáme nic jiného, než svůj smích. Je to opět anestezie. Komédie, veselohry, satiry, frašky mají vysoký kurs; zde výroba málokdy dostačuje poptávce. Ze všech divadelních a filmových herců nejpopulárnější a nejlépe placení jsou komici. Jsou ovšem genry umělecké, které nepropadly smíchu, ale právě k těm pocituje dnešní člověk odpor. Jakákoliv tragedie v něm budí trapný pocit jako pohled na vyhřezlý mozek přejetého, a konsumovati vážné umění, třeba čísti seriosní román nebo jít do divadla, mu připadá skoro právě tak absurdní a bezúčelné jako třeba pro nic za nic udělati si tržnou ránu na vlastní ruce kapesním nožem. Neboť důsledně trvá na tom, že umění má být dobrá zábava. Ohromná obliba limonád a kýchů, ať ve filmu či v literatuře, je konec konců fyziologicky zcela vysvětlitelná, a poušální stanovisko posměchu je poněkud nehumánní. Neboť tyto kýchce, postrádající jakéhokoli vztahu ke skutečnosti, tyto happy-endy, tyto detektivky a limonády — co je to jiného, než uspávající, utišující lék, umrtvující lék, anestetikum? Konečně — nepočíná se vám zdát, že dnešní člověk je psychicky v situaci morfinisty, že je v zajetí psychického morfia?

Erotická anestezie.

Obrátme teď svou pozornost k novodobému erotickému životu. Není ani nejmenšího sporu, že Wertherové vymřeli; Werther, to je vyhrocený, snad i přehnaný typ člověka minulosti, který láskou více méně trpěl anebo byl jí aspoň psychicky excitován nebo iritován — a to ne vždy příjemně. Zato dnešní člověk dovede z erotických vztahů vytěžit kvalitativně i kvantitativně maximum libosti, maximum svého nervového prospěchu. Nedávná studie O. Rádla v této revui to ostatně naznačila více než jasně. Vynález a hlavně zpopulárnění antikoncepčních prostředků uvolnilo tu a zpoehodnilo přístup k značnému fondu libých sensací a odstraněním jistého strádání a bolesti (porodní bolesti, otcovská povinnost živiti dítě atd.), jež vyvažovaly a udržovaly vždy v rovnováze libido sexuálního aktu, usnadnilo životní anestezii dnešního člověka!

Štěstí — dobrá nálada.

Zdá se — co se praktické filosofie týče — že dnešní člověk zná jen jeden smysl života, a to je: zapomenouti na smysl života. Je přesvědčen, že štěstí, ono proslulé Štěstí s velkým Š, není dohromady nic jiného než trvanlivá dobrá nálada. Přivádí se tedy vytrvale do dobré nálady. Ovšem, jestliže třeba Goethův Faust došel těžkou a krutou cestou, plnou duševních bojů, k tomu, aby zvolal na jeden okamžik svého života: „verweile doch, du bist so schön,“ dochází k tomu dnešek značně pohodlněji, jakousi intelektuálně farmaceutickou cestou. Kdož ví, zda v dnešní době by nestačila člověku s faustovskou povahou rozkoš z automobilismu, aby, řítil se ve svém kabrioletu po zbraslavské sil-

nici, nezvolal také: „verweile doch, du bist so schön“? Vůbec — dnešní lidé nemají onoho metafysického uvědomění, harmonického vztahu ke smrti a k životu, jako jej měli lidé minulosti; nemají však ani disharmonického vztahu k těmto věcem; nemají vztahů vůbec. — Uhýbají před náboženstvím, uhýbají před promyšleným náboženským životem, tak jako uhýbá člověk před ranou holí; vědí, že by je to vyrušilo z přivádění se v dobrou náladu a eventuálně způsobilo bolest. To však neznamená nezakotvenost. Je paušální fráze říkati, že moderní člověk je rozkolísaný, nezakotvený. Není to zcela pravda. Spěje velmi cílevědomě za anestesii života a důvěruje jí. Zavrhuje všechny zásady, zákony a morální příkazy, které mluví proti ní a pokládá je za přežitky (charakteristický příklad: sexuální život). Orientuje se bezpečně, jako velbloud na poušti, cítící vodu, jaké počínání by mohlo vyvolati životní narkosu, a dosáhnuv jí, stává se velmi sebevědomým. Je kliden. Stará se jen, aby anestesia a její výsledek: dobrá duševní a tělesná kondice — neselhala. Dobrá duševní a tělesná kondice, toť náboženství dnešního člověka. Ačkoliv pokládá medicínu za posvátnou vědu, přece ví, že před smrtí padne dobrá duševní a tělesná kondice a poněvadž tuší, jak tragické je procitnouti z životní anestesia, dožaduje se euthanasie. —

Skoro na každé sociologické maličkosti, změněných zálibách, nových proudech a hnutích atd. lze spatřovati tuto moderní vůli k anestezii — když ne přímo, tedy aspoň jako spodní tón. Dialektický materialismus, boj proti § 144, pacifismus — vycitujete v nich anestetující prvky? Konec konců — jde tu vlastně jen o slovo. Snad se mi však aspoň trochu podařilo dokázat, že toto slovo nenejhůře vyjadřuje ono zvláštní zabarvení, kterému jsme uvykli říkati smysl doby. Jiná je otázka, do jaké míry a kde dlužno tuto anestezii vítati, a kde ji odmítnouti. To však je už věcí každého jednotlivce.

do ba a lidé

Franta Kocourek:

O jedné justiční křivdě

Mírov, 17. dubna 1932.

Případ Klepetářův.

Budou tomu čtyři léta, co vynesl pražský krajský soud trestní jako soud porotní rozsudek nad drem Janem Klepetářem, kterým se odsuzuje pro zločin vraždy a zločin podvodu k trestu doživotního těžkého žaláře. Na Klepetářovu zmatečnou stížnost potvrdil Nejvyšší soud v Brně rozsudkem z 12. března 1929 rozsudek pražského trestního soudu ve výroku o vině, ale vyhověl jeho odvolání ve výroku o trestu a snížil mu trest na káznici v trvání 15 roků. Tím byla skončena první kapitola velikého krivánského procesu, a podle pravdy řečeno, byl tímto rozsudkem pro veřejnost odbyt případ Jana Klepetáře, jehož nedoložená vina na vraždě byla vzata porotou i tiskem a veřejností za prokázanou.

Rodině odsouzeného i obhájci jednalo se nyní o to, aby Klepetář vydržel tělesně i duševně do té doby, než budou jednak sebrány důkazy dostatečné k obnově procesu, jednak k prosazení této obnovy, což není daleko totéž, jak se ukázalo s neobyčejnou přesvědčivostí právě na případě Klepetářově. Ačkoliv byly soudu předloženy výpovědi, které

otřásaly jistotou jeho viny, ležela akta u soudu nečinně. Když se prolezela u jednoho senátu, byla přenesena, aby si odpocínula u druhého. Soudy poměrně lehce rozdávají tresty, ale s vrácením spravedlnosti nespěchají. . . . Co nejrůznějších vlivů tu působí, snaha nedopustit, aby utrpěla prestiž rozsudku, vyneseného po tak dlouhém zkoumání, sebeláska, neochota připustit omyl, nesmírná obtíž, spojená s úsilím rozhybat těžkopádnou mašinerii spravedlnosti zcela opačným směrem, než se rozjela, konservativnost veřejného mínění, které se přesvědčilo, že Klepetář je hochštapler a proto samozřejmě i vrah, vždyť je přece nemožno, aby člověk, který se dopustil podvodu, jak sám doznal, i nevráždil. . . .

Až dojde k obnově — a dnes už sotva je možno, aby k ní nedošlo, po usnesení z 15. dubna t. r., jímž se obnova trestního řízení povoluje, na základě rozboru, zabírajícího plných 24 stran strojem psaných — způsobí jistě největší překvapení odborníků i soudních laiků, jak lehkomyšlně byl Jan Klepetář odsouzen pro zločin vraždy. Nic horšího nad setrvačností argumentů, třebaš nepravdivých, ale sankcionovaných autoritou veřejné a zákonné instituce, která je vyřkla: kdo si v posledních dvou letech vzpomněl, že na Mírově sedí v trestnici člověk za vraždu, která mu nebyla dokázána a z níž ho nepřímo usvědčuje jediný člověk, naprosto nevěrohodný a přímo jedině spoluvinník, který měl na osočení Klepetáře přirozený zájem, spojený s nadějí na snížení trestu podle pravidla: čím nás v tom bude víc namočeno, tím lépe? Kdo si dal skutečně práci s prostudováním materiálu, který vzbuzoval už při porotním líčení nedůvěru a nijak neopravňoval ke kategorickým závěrům o vině? Koho pálila myšlenka, že tam za mřížemi trpí člověk podle mnohých známek nevinný? Ah ne, proč si obtěžovat hlavu takovými zbytečnostmi, to je dobré pro romány, v životě to dopadá jinak.

Třikrát alibi na 16. července 1926.

Materiál, vznesený obhajobou pro obnovení trestního řízení, byl bohatý: vybereme z něho jen několik hlavních bodů. Prvním z nich je přirozeně důkaz alibi na den 16. července 1926. Klepetář i obhájce tvrdí s naprostou určitostí, že uvedeného dne nebyl Klepetář na Štrbě, že byl v Praze, a jmenují řadu svědků, kteří ho viděli nebo s ním mluvili. Obhájce navrhl jednak řadu nových svědků, jednak znovu filmového režiséra Gustava Machatého, který byl už před porotou v této věci slyšen, ale který dodatečně mohl uvést několik okolností, vztahujících se k osudnému datu. Bylo to — jak již z novin známo — trojitě, důkladně vyšetřené potvrzení toho, že to bylo skutečně 16. července, kdy Machatý viděl Jana Klepetáře: podle dodatkového sletového filmu, promítaného před filmem „Kobra“ v bio Adria, podle poruchy elektrického vedení v úseku od Prašné brány k Václavskému náměstí — zjištěno v elektrických podnicích, že tato porucha nastala večer 16. července — a konečně podle předvádění filmu „Werther“ od režiséra Hajskeho v bio Lucerně pro zvané zájemce den potom, 17. července, jak dokázáno také podle pozvánky předvádějící společnosti Fortunofilm. Vedle Machatého s nových svědků jsou nejdůležitější výpovědi dvou: ženy smíchovského továrníka, pí Elišky Kasíkové a zemřelého redaktora „Českého Slova“ Josefa Kozáka. Ten vypověděl, že zná Michálka, Sikorského i Klepetáře. Když si odpýkával v pankrácké věznici trest pro porušení zákona na ochranu republiky, byl tam koncem května nebo počátkem června dodán Sikorský.

„Chodil jsem s ním na procházku a při tom mi líčil Sikorský svůj život i důvody, které ho vedly ke zločinu. Když jsem se ho ptal, považuje-li Klepetáře za schopna zločinu skutečně do posledních důsledků promyšleného, odpověděl mi Sikorský, že Klepetář měl vždy mnoho plánů, ale žádný přesný a pořádný. Ptal jsem se ho také na poradě v kavárně Opera, a tu mi řekl, že ani

v tomto prípade nevyslovil Klepetár přesný plán. I v tom měl prý Klepetár mnoho řeči, ale o nějakém přesném pláne se vůbec mluvit nedá. O cestě na Slovensko a o samé vraždě odmítl Sikorský mluvit. Při hovoru o spolupráci Klepetářově na plánu vraždy jsem se ptal Sikorského, zdali se řídili tím, co jim Klepetár říkal, ale Sikorský mávnul rukou a odmítl tuto otázku skoro opovržlivě a řekl výslovně, že si nakonec dělali s Michálkem, co sami uznali za dobré.“

Pozoruhodné je také svědectví pí Elišky Kasíkové: dne 15. července 1926 vypravázela na Wilsonovo nádraží svou neteř, která odjížděla do Salcpurku. Protože očekávaly, že bude ve vlaku velký nával, přišly na nádraží dříve, a ačkoliv odjížděl vlak teprve po desáté hodině, byly na nádraží už ve čtvrt na devět. Nejdříve čekaly v hlavním vestibulu, kterým se procházely asi půl druhé hodiny.

„V právě polovině vestibulu při vchodu z ulice jsem viděla stát skupinu dvou mužů a jedné dámy, která byla silnější, seděla na kufru a rozmlouvala s muži maďarsky. Hovořili živě, proto jsem si jich všimla. Dáma měla na sobě tmavší šedý kabát a mužové byli ve svrchnících. Oba se pak ptali na něco zřízence, vybírajícího vstupenky, a tu jsem zaslechla, že hovořili slovensky. Potom odešla jejich společnost na peron, asi před devátou hodinou večerní. Jana Klepetáře znám z kavárny a mohu tvrdit, že jsem ho v oně skupině na Wilsonově nádraží neviděla. Datum 15. července si pamatuji přesně, protože neteř neměla hotové šaty a mohla proto jet až 15. července.“

Kromě toho probírá usnesení, povolující obnovení trestního řízení, výpovědi nových svědků: Josefy Kohlové, Josefa Šímy, Rudolfa Němce, MUDra Míly Neumanna, Antonína Řezáče a Jaroslava Lišky, svědky, jichž věrohodnost nebyla v závěrečném odůvodnění vzata v pochybnost, jak bude ještě citováno.

Sikorský odvolal své obvinění.

Úhelným kamenem důvodů pro obnovu je však pro soud jací doznání a změna výpovědi Mikuláše Sikorského, který jediný houževnatě tvrdil, že se Klepetár přímo účastnil vraždy, ačkoliv Michálko od počátku vyšetřování až do dnešního dne vyvracel toto tvrzení jako lež a trvá na tom, že Klepetár nemá být do tohoto případu vůbec zatahován, protože na Štrbě nebyl a s vraždou nemá nic společného. Tím více záleží na chování Sikorského, který měl svým trvalým obviňováním Klepetáře jako přímý účastník, který se doznal, podstatný vliv na názor soudu o Klepetářově vině. Tím větší má váhu, když Sikorský náhle změnil svou výpověď naprosto ve prospěch Klepetáře, v úplné shodě s Michálkem, který od počátku prohlašuje Klepetáře za vraždou nevinného.

Dne 3. února 1930 se dal předvést Mikuláš Sikorský v trestnici na Borech a zároveň předložil doznání, datované jím na Borech 3. února 1930 a podepsané „Mikuláš Sikorský, trestanec“. V něm prohlašuje výslovně, že byl Klepetár odsouzen nevinně, „protože na Slovensku s námi nebyl“. Již 31. ledna 1930 žádal Sikorský ústavního učitele Karla Typvarta o návštěvu a odůvodňoval to tím, že chce očistit trestance Klepetáře a při tom udal (když mu bylo vyhověno): „Klepetár se mnou, Michálkem a Vörösmartyovou dne 15. července 1926 na Slovensko neodejel, vraždu pod Krivánem jsem spáchal sám s Michálkem. Svědomí mi káže, abych to řekl.“ Poučen o následcích svého doznání, o tom, že by mohl, dostat další těžký trest pro utržení na cti, setrval na svém tvrzení. Protože byl silně rozrušen, bylo mu řečeno, aby si věc dobře rozmyslil, a byla mu dána lhůta; setrval-li na svém doznání, aby se dal znovu předvést. To se také stalo; hlásil se znovu o předvedení na ústavní ředitelství, kde byl přijat 6. února. Po daném poučení a po přečtení svého podání prohlásil, že jeho udání je pravdivé a znovu výslovně řekl: Jsem si plně vědom toho, že nepravdivé osočení Klepetáře může mít pro mne další těžké následky, ale dělám to, abych ulehčil svému svědomí.“ Dodal pak ještě, že na něho měl

velký vliv Michálko, který na něho působil prostřednictvím motáků a vyšetřovanců. Ve svém podání Sikorský uvádí také, že vodítkem v procesu byla jeho několikrát měněná výpověď, že soudcové z lidu byli odkázáni výhradně na jeho výpověď, protože u vraždy nebyl žádný svědek na věci nezainteresovaný. Klepetár na Slovensku s nimi vůbec nebyl, opakuje Sikorský, a k nerozřešené otázce, byl-li verdikt poroty spravedlivý nebo ne, dodává: „Bohužel nikoliv“. V dalším líčí svůj život, dává otázku, proč byl Klepetár souzen a odsouzen pro přímou účast na vraždě, proč ho celá 3 léta obviňoval a proč mohl klidně přihlížet jeho odsouzení. Podává vysvětlení, které označuje zároveň za svoje doznání:

15. července jsme jeli na Slovensko jenom já, Margita a Michálko, tedy bez Klepetáře, toho jsem na Wilsonově nádraží neviděl. Na stanici Štrba jsme vystoupili jen my tři a tvořili jsme samostatnou společnost. Na Slovensko byla Margita vylákána záminkou, že ve Vážci bude církevní svatba, a protože na Štrbě jsme měli čekat na osobní vlak od Košic, přemluvili jsme jí, aby se podívala na Štrbské pleso. Jeli jsme ozubenou drahou na Pleso, kde jsme posnídali, procházeli jsme se kolem jezera a tam jsme původně chtěli vraždu, ale protože se to nedalo dobře provést, navrhl mi Michálko, abychom šli pěšky do Vážce . . . Zavraždili jsme Margitu s Michálkem společně. Seděli jsme na trávě u malé studánky, ze které jsme vzali vodu do turistického poháru, Michálko mi při tom dal znamení, abych do Margity strčil, já to bez rozmýšlení udělal a tu Michálko stlačil rukama její hlavu do vody a začal ji dusit. Já při tom pomáhal a držel jsem ji za hlavu. Když se zdálo, že je mrtva, nechali jsme ji, Margita se ale za několik vteřin probudila a nastal nový tuhý boj rdousením — rdousil ji Michálko — zatím co jsem chvílemi spolupracoval, držela mě Margita za nohy a dával jsem pozor, díval jsem se na cestu od Štrbského Plesa k Vážci. Když byla mrtva, zahrabali jsme ji do bahna a přikryli kamením. Před pohřbením jsme z ní strhali šaty a odňali cenné věci. Po návratu na Štrbské Pleso jsme jeli zubáčkou do stanice Štrba a osobním vlakem do Vážce, kde Michálko ukryl šaty sňaté s mrtvolou. Ve Vážci jsme byli osm nebo deset dní, navštívila nás tam má bývalá choť Jolana, Michálko s ní jel do Košic a vyzdvihl částku 14.000 Kč.“

Tak zní podle všeho nejpravděpodobnější verze vraždy. Sikorského doznání, které ani z právního stanoviska neubírá na ceně fakt, že toto své doznání odvolal 1. března 1930, když o něm byl vyslechnut u vyšetřujícího soudce v Praze. Zůstává i tak jako závažný moment, že se sám přihlásil a — jak jsme viděli — několikrát opakoval své doznání. Upozorněn učitelem Tykvartem na rozdílné pojmy pravdy a soucitu prohlásil, že mu jde především o pravdu, a zdvořile prosil, aby mu bylo dopřáno napravit hrozný čin tím, že očistí před novou porotou Jana Klepetáře, odsouzeného nevinně pro přímou účast na vraždě.

Jde jedině o spravedlnost.

Napsali jsme již, že nesmějí při posuzování Klepetářovy viny rozhodovati žádné prestižní důvody. Jediná skutečně rozhodující devisa musí být spravedlnost, bez ohledu na učiněná již rozhodnutí, na předpokládané nepříjemnosti obnoveného řízení, bez ohledu na osoby, na sympatie a antipatie. Usnesení IX. odd. krajského trestního soudu v Praze, jež jsme zčásti probrali a jímž se obnova trestního řízení povoluje, je sice pozdní, ale objektivní a pevné znamení obratu v posuzování Klepetářova případu. V jeho resumé na str. 27 se praví.

„Soud v uvážení shora zjištěného stavu věci, zejména s ohledem na to, že Mikuláš Sikorský, který jediný usvědčoval Jana Klepetáře z přímé účasti na vraždě, své původní udání později několikrát změnil, čímž jeho věrohodnost byla nově značně ořezána, a dále, že svědci dr. Emil Neumann, A. Řezáč, J. Liška, G. Machatý a ing. Josef Klepetár potvrdili okolnosti nasvědčující tomu, že Jan Klepetár v době spáchání vraždy, t. j. 16. července 1926 byl v Praze, má za to, že byly uvedeny nové skutečnosti a průvody, jež samy o sobě, nebo ve spojení s důkazy dříve vyhledanými jeví se způsobilými, aby odůvodnily osvobození Jana Klepetáře ze zločinu vraždy nebo odsouzení jako pro čin nějaký,

jenž se má posuzovati podle mírnějšího zákona trestního (vzdálená účast na vraždě). Soud vzhledem k tomu, že se jedná o případ porotní, kde jest věcí porotců, aby posuzovali věrohodnost svědků, a sami si učinili úsudek, zda a pokud udání svědků zasluhují víry, nepokládá se za oprávněná, aby sám věrohodnost nově uvedených důkazů posuzoval. K vůli úplnosti bylo však i v tomto směru provedeno šetření, kterým věrohodnost shora uvedených svědků nijak pokud se týče skutkových zjištění otřesena nebyla, zejména byly zjištěny okolnosti, kterých se svědci dovolávali o datu, kdy Jana Klepetáře v Praze viděli a zjištění ta se úplně shodují s jejich udáním. Jelikož jsou zde předpoklady § 353 odst. 2 trest. zák., byla obnova trestního řízení povolena. V Praze dne 14. dubna 1932. Podpis.“

Citované usnesení má tím větší cenu, že bylo rozhodnuto senátem, jehož dva členové se při procesu přimlouvali za trest smrti provazem pro Klepetáře. Přikloní-li se i takoví lidé k náporu, že argumenty uváděné obhajobou jsou tak silné, že umožňují obnovu, znamená to už něco. Dodejme k tomu zajímavou věc, málo známou. Ze zkušených kriminalistů, jejichž rukama prošla řada zločinců nejrůznějšího typu, vrahy nevyjímaje, a kteří přišli v době věznění do styku s Janem Klepetářem, ani jediný nenabyl názoru, že je Klepetář vrahem. Naopak, pokud jsem sám mohl zjistit, jsou přesvědčeni o jeho nevině — a to také není lehké slovo. Patří mezi ně vedle ředitelů trestnice na Borech a na Mírově i bývalý policejní komisař dr. Čelanský, který o tom píše zajímavě ve své nedávno vydané knize, již si bohužel všimnul jen — jako tak často — jenom tisk Stříbrného.

Ale i kdyby znalci kriminalisté byli přesvědčeni o vině Klepetářově, nesmělo by to znamenat nic, kdyby tento jejich názor nebyl podepřen naprosto přesvědčivými a pevnými důkazy. Musí se doznat i bez jakékoliv benevolence, že mezi tyto jasné případy případ Klepetářův nepatří. Nevyskytla se ostatně v historii i moderně pracující spravedlnosti, pyšné na dokonalou techniku a preciznost, řada případů, v nichž byla obžalovanému dokázána vina i takovými naprosto přesvědčivými a pevnými důkazy a o nichž se — často až po popravě — dokázalo, že šel celý aparát mylnou stopou a že došlo k justiční vraždě? S těmito věcmi nelze hrát, vždyť jde o život člověka, vždyť jde o spravedlnost.

A jde-li o tak vážnou věc, máme se o ni všichni zajímat a máme jí pomáhat k vítězství. To není soukromý případ Klepetářův, to je věc obecné důležitosti, to je zásadní záležitost, na které nám musí záležet, i když sedíme v teple se svým klidným svědomím lidí hodných a spravedlivých. A kdo to nepochopí ve formulaci zdánlivě příliš mlhavé nebo ideální, ten ať si to uvědomí v bližší a osobnější formulaci: to, co se stalo Klepetářovi, může se v jiné podobě stát i mně. A co bych si potom počal bez lidí, kteří by se i po odsouzení a zavření starali o můj osud a nezapomněli na mě? Měli byste se nato aspoň deset minut dívat na modrou oblohu nad mírovskými lesy z oken vysoko položené trestnice . . .

A počítat hodiny, dny, měsíce, roky, v marném čekání na den, kdy se podaří pohnout stroj spravedlnosti k přezkoumání vaší nevinu, kterou skoro všichni kolem vás pokládají s větší nebo menší shovívavostí za vaši nenapravitelnou fixní ideu!

dopisy

Komunisté a Jednota nemajetných a pokrokových studentů

Vážený pane redaktore,

Tisková komise Jednoty nemajetných a pokrokových studentů reagovala v „Přítomnosti“ na můj dopis o metodách komunistických politiků, a jest na mně, abych se trochu omlu-

vil a trochu bránil. Je to sice poněkud divné, když to dělám formou dopisu Vám, ale celá diskuse se vede před veřejností a proto promiňte, že to vypadá, jako bych poučoval Vás.

Studenti píší, že je překvapilo moje „nové stanovisko“, kterým se připojuji k útokům vedeným proti nové organizaci z pravého tábora studentského i politického. Straším je představami o zlých plánech komunistů na ovládnutí jejich hnutí. Mohou prý říci, že ti jejich komunisté mezi studenty nejsou lidé lstiví a úskoční, kteří by přicházeli mezi ně s úmysly stranickými a zjištnými.

Mohu si nad tím ukrotit hlavu. Mám před sebou rozloženo, co jsem Vám tehdy napsal, a není tam nic v rádcích ani mezi řádky, z čeho by se dalo souditi, že pokládám ty komunistické studenty a studentky za lidi lstivé a úskočné, kteří by přicházeli s úmysly stranickými a zjištnými. Řekl jsem pouze, že neměli vykládati na ustavující schůzi svoji literaturu, aby nevypadala jako volební kancelář Polbyra. A hned jsem dodal, že to myslí dobře — jsou toho plni. Nic o těch nepěkných vlastnostech. Vyšlovil jsem pouze obavu, aby do jejich práce nestrčilo Polbyro své prsty.

V celé této věci nemám nového stanoviska a nic mi není více vzdáleno, než abych pomáhal politické a studentské práci v útocích na nové hnutí. Mé sympatie se tak rychle nemění. Dávám je s rozvahou, ale vždy v nich vytrvám. Myslím si tedy totéž co dříve, a to znamená, že mám dobré mínění o našich ideových komunistech mezi studenty a špatné o pánech z Polbyra. Ti hoši a dívky se sešli v nové studentské organizaci, aby pomohli svým chudým kolegům a kolegyním žít a studovat, aby pracovali proti politické diktatuře pravice v tradičních spolcích studentských. Přeji jim zdar a prohlašuji, že stojím za nimi. Nepatřil jsem k iniciátorům tohoto sdružení a dal jsem si slíbiti, že nebudou loutkami v rukou politických sekretariátů. Poněvadž ujišťuji, že této podmínce dostojí, nemusejí se obávat žádné změny mého stanoviska a mých sympatií.

Užívám této příležitosti, abych uvedl hlavní důvody. Nové studentské sdružení jest oposící proti tomu, co dělá pravice ve studentských spolcích. Protestuje se proti zřejmé stranickosti, proti tomu, že si tam národní demokracie dělá expositury svých volebních kancelářů. Ale pak nesmíme vyháněti zlo stejným zlem. Ať se studenti mezi sebou přesvědčují o tom, co pokládají za pravdu, ale od osoby k osobě, formou diskuse. Vedení spolku nesmí být obsazeno podle žádného politického klíče a nejlépe bude, když se bude voliti jen podle kvality práce pro studentstvo; jakmile by tam vtrhla agitace, bude první následek ten, že ty politické strany, které v ní právě nebudou mítí prvenství, začnou brániti svým příslušníkům mezi studenty v účasti na novém hnutí. Ostatně se nesmí zapomínati, že to není organizace jen pro politicky vybarvené a organizované studenty a že vedení musí býti tak objektivní, aby se připojili všichni, kdož nesouhlasí s diktaturou pravice ve většině ostatních spolků. Moje rady, ostatně zcela shodné s tím, co jsem prohlásil na ustavující schůzi, vyplývají pouze ze starosti, aby to někdo nezkažil. Proud nového života musí jíti ze studentů do našeho veřejného života, nikoliv proud starého života do nich. Proč zejména poukazují na Polbyro, mám mnoho důvodů, o nichž budeme asi ještě hodně psáti. Okolnosti, že se zmínka o Sdružení nemajetných a pokrokových studentů octla v mém dopise ve spojení s kritikou komunistické agitace u nás, lituji a omlouvám se za to. O studentech jsem neměl mluvit v této souvislosti, neboť to mohlo působiti tak, jako bych byl přesvědčen, že se to jistojistě bude zde opakovati. Ale doufám, že to studenti nebudou vážiti na jemných vážkách a prominou mi. Jsem s nimi solidární a jen opakuji, že jest nutno, aby svůj dobrý úmysl všichni loyálně dodrželi.

Jsem, pane redaktore, s díkem, Váš

Dr. J. B. Kozák.

Angličtina pro každého a esperanto

V Bratislavě, 15. dubna 1932.

Vážený pane redaktore,

„Přítomnost“ má vedle mnohých jiných také tu zásluhu, že přinesla několik kritických i informačních článků o pomocném mezinárodním jazyku. Tím jistě přispěla k tomu, že aspoň někteří profesionální intelektuálové, kteří myslili, že problém mezinárodního jazyka je za periferií kultury, vzali jeho existenci na vědomí. Proto dovoluji si Vás prosit, abyste popřál místo několika myšlenkám, podníceným článkem p. O. Vočadlo, s kterým jsem mnohokrát souhlasil, na př. v tom, jak zdůrazňuje obecně výchovný význam anglické literatury i jak rediguje *Standard Library*. Avšak výzvu, již končí svůj referát o *Basic English*, shledávám nejen nesprávnou, ale i škodlivou.

Lichotím si, že jsem odborníkem v otázkách mezinárodního jazyka. A přes to, že třicetiletá účast v úspěšných i neúspěšných bojích mohla by býti důvodem skepse a desiluse, věřím pevně, že problém bude rozřešen obecným rozšířením esperanta.

Neboť esperanto splňuje všechny podmínky, které jsou nutné pro zdar takového usilování. Podmínky ty nejsou stanoveny apriorně, nýbrž byly nalezeny empiricky. Neboť genialita Zamenhofova není ani tak v konstrukci esperanta (ač i ta sama o sobě je pozoruhodná), ale v myšlence, že s pomocným mezinárodním jazykem je nutně třeba tvořiti také obec těch, kteří budou nejen potřebovati, ale i chtítí pomocného jazyka užívatí. Snad to byla náhoda, snad to byl důsledek mimořádného organizačního talentu, že Zamenhof našel asi za deset let po publikaci svého projektu několik spolupracovníků, kteří podnítli hnutí pro obecné užívání esperanta v několika zemích najednou a tím je založili. Trvá třicet let, neupadá, je organisováno mezinárodně tak, že s ním po této stránce žádné mezinárodní hnutí nemůže soutěžit, žije výhradně z vlastních prostředků, sbíraných těžce od stoupenců, neboť nikde nepodařilo se mu dosáhnouti podstatnějších podpor z peněz veřejných. Za tu dobu rozřešilo hnutí čistě empiricky několik otázek o mezinárodním jazyku, které nebylo lze rozřešiti jinak než empirií, neboť nauka o řeči lidské nemá ještě žádných obecněji platných zákonů o podstatě a vlastnostech jazyka. Ukázalo se, že umělý jazyk je skutečně možný, že jím lze vyjádřiti rovnocenně všechny lidské myšlenky, že jeho výslovnost lze ujednotiti tak, že je u příslušníků všech národů stejná, že se nerozpadne v dialekty. To byly námítky, které byly a stále ještě jsou vznášeny proti možnosti pomocného i umělého jazyka. Vedle toho vytvořilo esperanto za těch třicet let esperantsky psanou literaturu na umělý jazyk pozoruhodně rozsáhlou, přeloženou i původní, veršem i prosou. Tím dospělo právě na dnešní stupeň své výrazové schopnosti.

Vůči této výrazové bohatosti esperanta jsou veškeré projekty jiných pomocných jazyků v nevýhodě neodčinitelné, neboť esperanto dnešní není jen dílo Zamenhofovo, nýbrž práce generace esperantistů za těch třicet let. Přirozeně, že bylo při tom použito mnohých výsledků zkoumání vykonaných kritiky esperanta a autory jiných projektů umělých jazyků. Neboť tvrzení, že lidská vynalézavost nás obdařila 325 umělými jazyky, je správné jen cum grano salis. Veliká většina z nich jsou skutečně jen projekty, zcela rámcové, mnohé z nich jsou opravená esperanta. Slavný lingvista Jespersen uznává, že esperanto má mnohé kladné hodnoty, ale vytrvale navrhuje přijetí některých reforem. Nejprve byl pro reformy, shrnuté v projektu *Couturata a Beaufronta* pod jménem *ido*, potom pro *Sausureovo antido*, pak pro *occidental*, konečně roku 1928 pro *novial*, vlastní projekt. Je to skutečně jen jakýsi rámcový návrh, jako bylo původně esperanto. Je v *Jesperse* nově knize „*An International Language*“, která vyšla r. 1928

zároveň s německým překladem a dánským výtahem. Kniha obsahuje nejprve obecné úvahy o mezinárodním jazyku, jak byly v esperantské informační i propagační literatuře sestaveny, pak kritiky *Volapüku*, *Esperanta*, *Idiom neutralu*, *Ida*, *Latino sice flexione a Occidental*, jak jsou obecně známy každému, kdo se otázkami umělého jazyka podrobněji zabývá. Pak následuje vlastní projekt, *novial*. Je to opět esperanto reformované s apriorního hlediska, že umělý jazyk má se vystřihati samohláskových skupin (*iu, ia, io*) a že pro zvuk „j“ je mezinárodně nevhodnější znak „y“. Kniha má 196 stran, z toho jsou *novialu* věnovány na „flexi, tvoření slov, slovní poklad“ strany 59—196.

Basic English nemůže potkati jiný osud než potkal *novial*. To jest naprostý nezájem u esperantistů, to jest u lidí, kteří jedíni jsou ochotni mezinárodního jazyka užívatí. Neboť co přináší *Basic English* nového? Zjišťování nejpotřebnějších významů, které prováděl ortologický ústav v *Cambridgi*, dělala před ním už *Akademi international di lingu universal pro Idiom neutral*. Po tom provedli podobnou práci *Couturat a Leau* jako přípravu pro *ido*, resp. k účelům kritiky slovního pokladu esperanta, jmenovitě vzhledem k jeho mezinárodnosti a eufonii. Nejpodstatnější rozdíl *Basic English* od esperanta je v tom, že *Basic English* chce býti jazyk důsledně aposteriorní (jako *occidental*), to jest odvozený výhradně z jazyků živých, a to dokonce jen z angličtiny, bez použití norem, které lze odvoditi z živých jazyků a které umělému jazyku dodávají jednoduchosti a přesnosti větší, než má jazyk přirozený. Je pozoruhodné, že slavný francouzský logik a teoretik umělého jazyka, *Couturat*, zařadil ve svém velkém díle o mezinárodních jazycích esperanto mezi jazyky čistě aposteriorní, ačkoli patří mezi jazyky smíšené. Jeho tabulka neurčitých zájmen a ostatních slovcí je zcela apriorní. Byla často kritisována, jmenovitě autorem *occidental*; kritika ta byla správná, vyhlásíme-li za zásadu, že umělý jazyk musí býti bezvýjimečně celý aposteriorní. Zkušenost s esperantem však ukázala, že je to postulát neužitečný a často škodlivý. Právě ta apriorní tabulka nejen že usnadňuje naučení se esperantu, ale zvyšuje i jeho výrazovou přesnost. Pro to, že vybírá své kmeny jen z angličtiny, uvádí *Basic English* za důvod její rozšíření. Ale ani ten důvod není esperantistům nový. Také do esperanta jsou vybírány kmeny podle „stupně jejich mezinárodnosti“. Ale tu nelze vzíti v úvahu jen počet lidí, kteří mluví dotyčným jazykem, ale též, jak často to slovo v jazyku přichází. Ukázalo se však, že často je pro vhodnost kmene důležitější přesnost jeho významu a snadná jeho výslovnost než rozšíření jazyka, z něhož byl kmen vzat.

Jinak už nelze najíti, že něco, co lze uvéstí pro *Basic English*, nebylo by lze uvéstí pro esperanto. Také esperanto má slovník na jedné čtvrtce, ba jeho mluvnické a pravidla o tvorbě bývají vydávány na pohlednici, také esperantské učebné pomůcky obsahují konverzací na nádraží, v hotelu, v restaurantu, v krámu atd., také esperanto vede k jednoduchému způsobu vyjadřování, také o esperantu lze důvodně prohlašovati, že to není jazyk umělý, ale přirozený, upravený k cílům snadného naučení, také pro esperanto lze uvéstí vynikající autority, jenže všeho toho lze přirozeně uvéstí pro esperanto kvantitativně i kvalitativně o mnoho více. K čemu tedy k 325 umělým jazykům přidávati další?

Neboť tím se řešení problému nepřiblížíme. Esperantské hnutí vyvrátilo svou existenci a svým rozvojem všechny námítky, jež se uváděly proti možnosti umělého jazyka. Ale zkušenost esperantistů ukázala, že v nich nespočívala obtížnost řešení jejich problému. Ukázalo se, že je tu obtíž jiná a o mnoho větší. Jedná se o to, jak docílití, aby lidé ve velké většině pomocného jazyka skutečně užívatí chtěli. To je současný problém. Nyní je situace do jisté míry paradoxní. Je tu

esperanto se svou mezinárodní organizací a literaturou. Stále rostoucí bezprostřednost mezinárodních styků činí je den ode dne potřebnějším. Obecně se potřeba, účelnost a vhodnost esperanta uznávají. Přes to je počet těch, kteří ho chtějí doopravdy užívat, poměrně malý. Většina dává pro dohovor s cizincem přednost koktání cizím jazykem před možností plynulé konverzace esperantem. Je-li možno tento stav změnit, o tom podnikají esperantisté pokus. Výsledek jeho nemůže nikdo předem znáti. K jeho zdaru může přispěti každý, kdo se esperantu dobře naučí. Proto je nyní mezi esperantisty šířeno heslo: Doučte se důkladně esperantu! Proto esperantisté tak důtklivě volají na neesperantskou veřejnost: Pojdte mezi nás! Já sám věřím v kladný výsledek pokusu. Ale necht' dopadne pokus jakkoli, to je už dnes jisto, že nikdo nepřispěl k poznání funkce řeči po psychologické a logické stránce tolik, jako hnutí pro pomocný mezinárodní jazyk.

Dr. Stan. Kamaryt.

Dopisy o „Ní“

Sehr geehrter Herr Redakteur!

Ihre Anmerkung zum Briefe des Herrn Páleníček: Protest proti „Ní“ in Nr. 9 der Přítomnost und die Bemerkung Herrn Dr. Rádl's in seiner Antwort auf diesen Brief, dass die Stimme des Kollektivums soziologisch wichtiger sei als die des Autors, veranlassen mich, mich an der Debatte zu beteiligen, die Herrn Dr. Rádl's Artikelserie entfesselt hat.

Ich glaube nicht, dass diesen Protestschreiben eine grosse Bedeutung zugebilligt werden kann, denn ganz abgesehen davon, dass noch gar nicht feststeht, ob die jungen Leute, die hier entrüstet ihre Ideale verteidigen, sich im Leben auch wirklich nach diesen Idealen richten werden, machen diese Briefe den Eindruck, als ob sie im ersten Eifer ohne viel Überlegung und wahrscheinlich auch auf Grund eines Missverstehens der Ansichten Herrn Rádl's verfasst wären. Gegen diese Missverständnisse hat sich ja Herr Rádl schon gewendet; ich möchte an dem Umstand anknüpfen, dass es nach diesen Briefen den Anschein hat, dass die Ansichten der „jungen Generation“ über Sexualmoral zwar sehr idealistisch (allerdings ein nach meiner Ansicht nicht mehr ganz neuer Idealismus), aber nicht wohl überlegt und bis in alle Konsequenzen durchdacht sind.

Eine eingehende Diskussion über dieses Thema würde ich für sehr interessant und nützlich halten und möchte als Grundlage für eine sachlichere Debatte an die durch „SIE“ moralisch verletzten Vertreter der jungen Generation (ich selbst bin übrigens 24 Jahre alt) die folgenden Fragen richten:

1. Stellen sie sich gegen jeden vorehelichen und ausserehelichen Geschlechtsverkehr oder verbieten sie ihn der Frau und gestatten ihn dem Manne.

2. Halten sie vielleicht den Geschlechtsverkehr für schmutzig und erniedrigend und die Askese für einen reinen und hohen Zustand.

3. Sind sie der Ansicht, dass die Enthaltensamkeit unschädlich ist, die einem Manne oder einer Frau durch das Verbot des vorehelichen Geschlechtsverkehrs allenfalls bis über das 30 Lebensjahr hinaus aufgezwungen werden kann, da unter den jetzigen Verhältnissen eine Eheschliessung oft nicht früher möglich ist.

4. Was verstehen sie unter Promiskuität.

Falls Sie, Herr Redakteur, eine weitere ausführliche Diskussion über diese Fragen nicht mehr in die Přítomnost aufnehmen wollten, möchte ich Sie ersuchen, wenigstens die obigen Fragen zu veröffentlichen mit der Aufforderung, die Antworten direkt an mich (Dr. Ing. Georg Ungar, Brno, Špilberská 2) zu senden. Besonders Herrn RNDr. Dostáls Antwort würde mich sehr interessieren. Mit denjenigen Schreibern, deren Antworten Ehrlichkeit und Überlegung zeigen, würde ich dann gerne in Briefwechsel treten. Da ich deutsch besser schreibe als tschechisch, muss ich die Damen und Herren, die an mich direkt schreiben um die Mitteilung ersuchen, ob sie auf eine tschechische Antwort reflektieren oder ob ihnen auch mit einem Briefe in deutscher Sprache gedient ist.

Sollte es mit Ihrer Unterstützung Herr Redakteur zu diesem Briefwechsel kommen, so würde ich Ihnen seine Ergebnisse dann gerne zur Veröffentlichung mitteilen.

Hochachtungsvoll

Dr. Georg Ungar.

(Pozn. redakce: Poněvadž je úplně vyloučeno, aby chom mohli uveřejnit i jen podstatnou část z oné spousty dopisů, které nás o této věci docházejí, musíme pro Přítomnost debatu ukončit — učiníme tak vlastním článkem — a připojujeme se k návrhu pisatele tohoto dopisu. Resumé bychom pak ještě věnovali pozornost.)

listárna redakce

K četným dotazům stran „Basic English“ oznamujeme, že celkové poučení o této mezinárodní řeči a její gramatice obsahuje Ogdenova knížka „Basic English“, kterou možno objednat přímo z ústavu The Orthological Institut 10, King's Parade - Cambridge, Anglie, nebo od nakladatele: Messrs Kegan Paul, Broadway House, Carter Lane, London E. C. Cena této knížky i ostatních příruček vyšlých ve sbírce „Psyche Miniatures“ (překlad „Carl and Anna“, „Basic Traveller“, „Basic Dictionary“, „Debabelization“ a j.) je 2 s. 6 d., s portem 3 šilinky = 20 Kč. Tyto příručky jsou ovšem vesměs anglické, a výslovnost se neudává. Profesor fonetiky na londýnské universitě A. Lloyd James, hlavní poradce londýnského radia ve věcech výslovnosti, připravuje právě příslušné pružné (flexible) gramofonové desky v londýnské odbočce orthologického ústavu. Další příručky jsou v tisku. — Dr. Vočadlo sestaví příručku „Basic English“ pro Čechy, jakmile vyzkouší obtíž této zjednodušené angličtiny pro Čechy ve svém experimentálním kursu v Prague English Grammar School.

TANGO, TANGO, TO ZNAČÍ PRAŽANKY

z hudební komedie „Veselé bloudění“ od O. Lampela, která se právě hraje v divadle Rokoko v Praze, na deskách Ultraphon A 10380. R. A. Dvorský a jeho Melody Boys

K zařízení vzorné kanceláře a pracovny

je nezbytným: praktický ocelový nábytek „VÁGNERSTYL“, osvědčený dubový nábytek „JERRY“, psací, rozmnožovací a počítací stroje, jakož i veškeré ostatní kancelářské potřeby od firmy

K. Vagner. Brno-Česka 16.

nové knihy

Josef Hora:

Stávka*)

Toho dne večer byla veliká schůze dělnictva všech zálabských továren, na níž měli důvěrníci podati zprávu o zákroku u továrníků a na okresním hejtmanství.

Nové a nové hlouky přecházely do zahrady „U Skřivanů“. Opírajíce se o stromy, s nichž padalo první žluté listí, a sedajíce si na dřevěné pažení estrády pro hudebníky, hovořili spolu dělníci prudce a vzrušeně. Zahrada se zvolna plnila, hloučky vzrůstaly v kompaktní zástup, vlnící se neklidně v živé gestikulaci, smíchu a výkřících.

Několik učedníků si vylezlo na stromy a pokřikovali přes zástup. Staří dělníci v modrých bluzách, někteří s uzlíky z velikých modrých kapesníků, jiní s bandaskami v rukou, čekali trpělivě. Mladší, zvláště vojáci na dovolené, komandovaní do továren, pobíhali, hledajíce známé a čekali v napětí. Ženy, pracující v závodech, rozkládaly vydrážděně svým sousedům.

Jiří, vmísiv se do davu, čekal s nemenší netrpělivostí. Hlučící zástup ho znervosňoval. Postával u hloučku, přebíhal k druhým, co mluví, jaké názory mezi nimi vládnou. Oh, byli již všichni syti válečného hospodářství. Ale skoro ve všech tkvěla temná nedůvěra k vůdcům, sekretářům, důvěrníkům. V očích, bezkrevných obličejích a na ústech dělníků hledal však Jiří marně stopu onoho vytržení a uchvácení jedinou myšlenkou, jež vlnilo dělnickými meetingy v Kijevě a nabíjelo je traskavinou zlověstné vůle. Mluvili spíše rozvážně než s radostí o koncích, k nimž dospělo Rakousko-Uhersko. Ale to jen někde. Většinou rozprávěli o mzdách a aprovisaci a dojde-li k stávce, či ne.

Na tribuně shromažďovali se již důvěrníci a řečníci. Dělnictvo schválilo tiše připravenou volbu předsednictva a zvolení dělníci usedli vážně za prkenný stůl na estrádě. Důvěrníci obou dělnických stran, sociálně demokratické i národně sociální, chystali si papíry. Hranatý silák Kazda počal již mluvit, když se v zahradě objevil komisař okresního hejtmanství. Přiběhl upachtěn a usedl skromně v pozadí tribuny.

Dva, tři krátké výbuchy smíchu ho uvítaly. Ale všichni dívali se s klidnou zvědavostí na jeho lesklou úřednickou uniformu.

— Votrok rakouský — zavolal polohlasem mladý dělník v pozadí zahrady.

— I mlč! Zrovna jako my! — obrátil se na něho nevrlý šedivý slevač a přikládá dlaň k uchu, poslouchal Kazdu, s nímž pracoval v jedné továrně.

Řečník mluvil klidně a obezřetně. Věděl, že i beztak jeho zpráva způsobí v dělnictvu zklamání a bouři. Na okresním hejtmanství dostali důvěrníci sliby. Prý v nejbližších dnech budou vydávány plné dávky mouky. Poukaz od rozdělovny na tři vagony mouky je již na hejtmanství.

— To nám říkájí vždycky. Ale kdy přijde? — vykřikla žena v červeném šátku.

— To nám páni nemohli zaručit — odpověděl jí Kazda. Zástup počal hlučeti.

— Chlebová mouka je již ve městě. Od zítřka bude vydáván chléb pravidelně.

— Tomu se říká chleba? Podívejte se! Ani pes to nezere! — ozval se hysterický hlas druhé ženy a ruka v roztrhaném rukávu zvedla do výše šedivý krajíc, vyříznutý jakoby ze zhoustlého silničního bláta.

— Chleba lepší nebude, protože mouka, která došla, je smíšená s boby — pokračoval řečník.

Vyšlo najevo, že místní úřady přes všechnu dobrou vůli nemohou zlepšit potraviny přiděly, protože Obilní ústav považuje Zálabí s okolním úrodným zemědělským krajem za soběstačné území a hodlá napřed zásobiti veliké průmyslové revíry.

Výkřiky slévaly se v jezero hučícího odporu. Kazda se

odmlčoval stále déle a komisařova tužka běhala po papíru.

Také jednání s továrníky nemělo výsledku. Jen jedna velká továrna slíbila zaopatření bramborů pro své dělnictvo. Ostatní odkazují na pozdější dobu. Prý je po žních — vyrazil řečník ze vši síly a nečekal dlouho na účinek.

Křičeli, volali všichni, nebylo slyšeti jednotlivého slova. Zdvížené pěsti mihaly se nad hlavami. Po žních! Řekli, že je po žních. Vysmívají se nám. Po žních — a v prodejních není mouka, u sedláka ji nekoupíte, mlýny ji prodávají ketasům a do Němec. Několik žen třáslo se vzteklym, pronikavým pláčem, jež připravoval i nejbojácnější dělníky o rozvahu.

Ona žena v červeném šátku prodrala se před tribunu a se zapálenýma očima křičela na komisaře:

— Ztratila jsem mléko, vrahové našich dětí!

Hněv a nenávisť po tolik let bezmocných lidí rozhořely se v zástupu, splývajícím v jediný horečný mozek. Všchno, co si tak dlouho říkali doma, mezi čtyřma očima, co propukalo časem na potravinových frontách v hladovou hysterii žen, křičelo na zahradě naze, nepřátelsky a tisícihlase jako vypovězení války.

Ne, toho ani Kazda nechtěl dosíci. Pobouřená masa vybíjela v své bouři tíhu sta drobných, různotvárných soukromých osudů, jeden povzbuzován druhým nořil se do ústrků, jichž se mu dostalo, do neštěstí, jež na něho naválila válka. Byly tu ženy, jimž zemřely nebo stonaly děti, manželky nezvěstných vojáků, otcové a vdovy padlých, příbuzní mrzáků, jež vrátila jim válka místo zdravých dětí, mužů a sourozenců, kteří se s nimi před lety loučili v plné síle a hle, teď přišel okamžik lítostného, žalobného a mstivého výkřiku — co bude potom?

Jiří sledoval napatě stoupající zběsilost davu. Pokřik mužů, jakot žen, vášnivá hesla, jež přeskakovala z úst do úst, bubnovala mu v spáncích a hnala mu krev k očím. Zdálo se mu, že všichni tito lidé vystupují z nížiny svého neštěstí a tupé své pokory do vysokého vrchu, jimž vlaje vítr, nutící srdce k rychlejšímu tepu a divý průvan, shazující s očí šupiny slepoty a strachu.

Ale bouře vyburcovaných představ, dostupivší vrcholu, stravovala se pomalu sama. Výkřiky odumíraly, zdvížené pěsti klesaly a tah podzemního větru rozehrál po jedinou harašivě koruny stromů nad hlavami lidí. Prška suchého listí, sražena nárazem větru, sesypala se dolů. Suchá větvička kaštanová udeřila při pádu do lysé hlavy znervosnělého komisaře a dělníci pod estrádou rozesmáli se vyjevené tváří úředníkově.

Ale Kazda mlčel ještě chvíli. Znal je lépe než Jiří, věděl, že je nutno nechat je vybouřit, aby byli znovu přístupni úvaze. Důvěrníci nebyli ještě před schůzí jisti, s jakým návrhem mají k dělnictvu přijíti. Rozhodli se konečně, že nechají hlasovat, má-li být stávka zahájena či ne.

Kazda, odmlčev se, pozoroval rychle, sleduje ústa a tváře rozčileného davu, vnímal všechny výkřiky a počítal jako počtář. Něco jim přinese musíme. Předběhnu národní socialisty, navrhnou stávku sám.

— Jak odpovíme? — rozhřímal se jeho hlas, když dav se utišil. — Jak? — a sta oči hledělo na něho upřeně.

Věděl dobře, že tato otázka vzbudí v mnohých silnější tlukot srdce. Že i ti, co nejvíce křičeli, vydechnou prudceji a strnou na chvíli. Čtyři léta šla přes ně dunivě a běda tomu, kdo by se byl ozval. A Kazda vystihl, že teď přišel okamžik. Po továrnách mluvilo se už od léta o stávce, pravda, ale jen na půl úst, a dělníci sami strachovali se svých slov.

— Jak? — opakoval znovu svou otázku, jež elektrisovala dělníky a nečekaje odpovědi, chtěl již zakřičet, když se ozvalo ze zahrady:

— Zastavte práci!

To Jiří vykřikl, netrpělivý, bojící se, aby Kazda neuhnul. Všichni se otočili po mluvčím, Kazda byl na chvíli zapomenut a hromový potlesk se rozlehl zahradou. Bylo to tak jednoduché, toto slovo. Všichni je cítili, dralo se jim na rty — ale musel je říci tento invalida.

— Ano, zastavte práci — volal trochu překvapený Kazda. — Nevadí, byl to náš člověk — myslil, vykřikuje radostně slova.

Potlesk stoupal vysoko nad stromy.

*) Z chystané knihy Jos. Hory: Hladový rok, která vyjde v nejbližších dnech v nakl. Fr. Borový jako VIII. sv. jeho díla.

„ONA“ V DÍLE MADAME COLETTE

U všech knih-
kupců a v na-
kladatelství

FR. BOROVÝ

PRAHA II., NÁRODNÍ TR. 18

Colettě vděčí Francie za pokračování svých nejvzácnějších tradicí.

Neboť žádný z velkých spisovatelů zpovědi před
ní neměl této naprosté pravdivosti, této pokory
v odhalení, této nejvyšší statečnosti se stejnou
láskou pohlédnout do propasti jako do nebes.

PAUL GÉRALDY

MITSOU aneb jak dívky dospívají k důvtipu. Přeložil Jaro-
slav Císař. II. vydání. Brož. Kč 24.—, váz. Kč 36.—.

PROSTOPÁŠNÁ NAIVKA Přeložil St. K.
Neumann. II. vyd. Brož. Kč 28.—, váz. Kč 40.—.

OSENÍ Přeložil K. Toman. Brož. Kč 24.—, váz. Kč 36.—.

SIDO Přeložil K. Toman. Brož. Kč 20.—, váz. Kč 30.—.

TULAČKA Přeložil Viliam Kún. Brož. Kč 30.—, v. Kč 42.—.

POUTA Pokračování T u l a č k y. Přeložil Karel Toman.
Brožovaný výtisk Kč 30.—, vázaný Kč 42.—.

ZLATÍČKO Přeložil J. Hořejší. Brož. Kč 28.—, v. Kč 40.—.

Jaromír John padesátníkem

Nakladatelství SFINX vydalo jeho hlavní dílo, vzácnou knihu
z válečné literatury, o níž se vyslovil Fr. Langer: „...autor zde
uhodil na něco, co dosud naši spisovatelé dovedli přinést jen
v náznacích“.

Pro jeho knihu

VEČERY NA SLAMNÍKU

zvláštní a přece tak ryze českou knihu o válce, se vyslovila
v anketě Lidových novin o nejzajímavější knize roku 1930 řada
dotázaných, jako univ. prof. dr. O. Kádner, univ. prof. dr. L.
Syllaba a j.

Večery na slamníku napsal autor, který protrpěl a po-
zoroval válku s duší vlídnou a laskavou, který bral i to zlé,
jež přinášela, s humorem, nad nímž se může roztrhat bránice.
Jsou to různé samomluvy i celé výstupy, v nichž autor ukázal
vojáčky i mámy, táty, Fanyňky, vojnu veselou i hroznou, zázemí
dobré i špatné, jak vše vpravdě bylo.

Večery na slamníku obsahují na 400 stran poutavé četby;
jsou za 50 Kč, ve stylové vazbě podle návrhu prof. J. Bendy za
65 Kč. Pro milovníky krásně vypravených knih byl vydán ur-
čitý počet výtisků, tištěných na lepším papíře, podepsaných
autorem a vázaných do skvělé celokožené vazby, provedené
podle návrhu prof. Sutnara za 220 Kč.

Prohlédněte si knihu Johnovu u svého knihkupce
nebo si dopište o prospekt nakladatelství

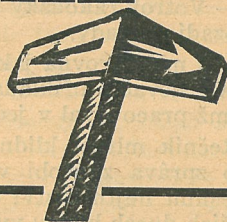
SFINX, B. JANDA, PRAHA, KARLOVO 15.

Knihy Sfinx

UKAZOVATELEM

cesty z hospodářského

chaosu jsou knihy:

ENGLIŠ K.: Krise a ceny
48 stran Brožov. Kč 4.—

„ **Tři roky finanční politiky**
52 stran Brožov. Kč 12.—

„ **Otázky a názory**
384 stran Brožov. Kč 40.—

„ **Národní hospodářství**
630 stran. Brož. Kč 60.—, váz. Kč 90.—

„ **Finanční věda**
412 stran. Brož. Kč 90.—, váz. Kč 110.—

„ **Malá finanční věda**
328 stran. Brož. Kč 45.—, váz. Kč 60.—

GRINKO G.: Pětiletka
284 stran. Brožov. Kč 45.—

VERUNÁČ V.: Hospodářský zítřek
168 stran. Brožov. Kč 15.—

Fr. Borový, nakladat., Praha II, Národní 18

Dostanete je u všech knihkupců